

DIPLOMOVÁ PRÁCE

***Dobrovolné pobyty v Dětském diagnostickém ústavu
v Dobřichovicích***

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Mottlová, PhD.

Autorka diplomové práce: Veronika Derflová

Ročník: 5.

Obor studia: Speciální pedagogika – Učitelství na speciálních školách

Typ studia: Prezenční

Měsíc a rok dokončení diplomové práce: duben 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Místo vypracování:

Datum:

Podpis:.....

Poděkování

Především bych chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce PhDr. Janě Mottlové, Ph.D. za její vedení a podnětné připomínky. Také chci poděkovat všem kolegům a kolegyním v Diagnostickém ústavu Dobřichovice za cenné rady a podporu při realizaci studie. Závěrem bych ráda poděkoval všem svým blízkým za jejich podporu při psaní této práce.

Děkuji

KATEDRA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Zadání diplomové práce

Školní rok: 2009/2010

Jméno a příjmení: Veronika Derflová

Ročník: 5.ročník

Obor: Speciální pedagogika – Učitelství na speciálních školách

typ studia: prezenční

Název diplomové práce: Dobrovolné pobyty v dětském diagnostickém ústavu
Dobřichovice

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Mottlová, PhD.

Podpis vedoucího diplomové práce:

Podpis studenta:

Kontaktní adresa: Chrašnice 40, 262 72, Březnice, verca.derflova@seznam.cz

Anotace:

Hlavním tématem této práce je efektivita dobrovolných pobytů v dětském diagnostickém ústavu. Autorka se opírá především o zkušenosti z roční praxe odborného vychovatele v Dětském diagnostickém ústavu Dobřichovice. V teoretické části práce popisuje ústavní výchovu jako takovou, její strukturu, dále definuje poruchy chování u dětí a mládeže a osobnost dítěte s touto poruchou. Dále popisuje samotné zařízení Diagnostického ústavu Dobřichovice a systém dobrovolných pobytů v tomto zařízení. V praktické části se autorka snaží o zmapování hlavních důvodů, které vedou rodiče k umístění dítěte na dobrovolný pobyt. Stěžejním tématem je efektivita a úspěšnost dobrovolných pobytů. Využívá k tomu metodu kvalitativního výzkumu a to zejména metody rozhovoru, pozorování a analýzy osobní dokumentace dětí. Součástí práce jsou případové studie dětí, které absolvovaly dobrovolný pobyt v diagnostickém ústavu.

Annotation:

The main topic of this work is an efficiency of an optional placement of children in a diagnostic institute. The author gains her knowledge mainly from her one year working experience as an educator of children in Children diagnostic institute in Dobřichovice. Theoretical part includes a definition of children and youth behavioral difficulties. In relation to this, the author gives the description of an upbringing in Children diagnostic institute. The structure of a Children diagnostic institute and a system of an optional children placement are also analysed. In the second part of this study the author describes the main reasons that lead parents to place their children in a diagnostic institute for an optional stays. The main aim is an analysis of efficiency and successfulness of these optional stays. The author did a research several ways. Children were interviewed, observed and their personal documentation were studied. Several case studies are included.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Systém Ústavní péče v ČR	10
1.1. Diagnostický ústav	10
1.2. Dobrovolné pobyty v legislativě	12
2. Poruchy chování	12
2.1. Co jsou to poruchy chování a jejich klasifikace	12
2.2. Klasifikace poruch chování	13
2. 2. 1. Medicínská klasifikace	13
2. 2. 2. Klasifikace podle převládající složky osobnosti	16
2. 2. 3. Sociální klasifikace	17
2. 2. 4. Školská klasifikace	17
2. 3. Rizikové faktory rozvoje poruch chování a emocí (rizika spojená s osobností dítěte) Genetická dispozice:	18
2. 3. 1. Genetická rizika	18
2. 3. 2. Biologické dispozice	18
2. 3. 3. Rizika spojená s rodinou	19
2. 3. 4. Rizika působení rodinného prostředí	19
2. 3. 5. Rizika spojená se školou	20
2. 3. 6. Rizika spojená se společností	21
2. 4. Osobnost dítěte s poruchou chování	22
2. 4. 1. Charakteristika dítěte s poruchou chování podle Bowera	22
2. 4. 2. Emoční prožívání	22
2. 4. 3. Kognitivní funkce	23
2. 4. 4. Motivace nežádoucího chování	24
2. 4. 5. Odlišnost socializace	24
3. Diagnostický ústav Dobřichovice	25
3. 1. Podřízené subjekty a spolupracující instituce	26
3. 2. Vnitřní členění DDU Dobřichovice	27
3. 3. Personální zabezpečení	29
3. 4. Přijímání, propouštění a přemísťování dětí	30

3. 5. Spolupráce se zákonnými zástupci	32
3. 6. Styk se zákonnými zástupci, příbuznými a blízkými	32
3. 7. Pobyt dítěte v DDÚ	33
3. 8. Systém hodnocení dětí během pobytu	33
3. 9. Materiální zabezpečení dětí v DDÚ	35
3. 10. Organizace výchovně- vzdělávací činnosti dětí	35
3. 11. Komplexní diagnostika v DDU Dobřichovice	37
3. 12. Dobrovolné pobyty v DDU Dobřichovice	38
PRAKTICKÁ ČÁST	40
4. Cíl výzkumu	40
5. Výzkumná strategie, výzkumné otázky a hypotézy	40
5. 1. Použité metody zkoumání	40
5. 1. 1. Kvalitativní výzkum	40
5. 1. 2. Případová studie	41
5. 2. Popis zkoumaného vzorku	42
5. 3. Stanovení hypotézy	42
5. 4. Výzkumné otázky	42
6. Vlastní šetření	43
6. 1. Případová studie č. 1 : Patrik	43
6. 2. Případová studie č. 2: Renata	48
6. 3. Případová studie č. 3: Nikola	54
6. 4. Případová studie č. 4: Marek	60
6. 5. Případová studie č. 5: Jan	66
6. 6. Případová studie č. 6: David	70
6. 7. Případová studie č. 7: Karel	76
7. Ověření hypotézy a odpověď na výzkumné otázky	80
7. 1. Ověření hypotézy	80
7. 2. Výzkumné otázky	80
ZÁVĚR	82
Seznam použitých pramenů a literatury	83
Seznam příloh	

Úvod

Po zahájení studia speciální pedagogiky na Universitě Karlově v Praze jsem se zajímala o možnosti, jak získat praktické zkušenosti v oboru etopedie, který mě již od začátku zajímal nejvíce.

Na podzim roku 2006 jsem proto nastoupila jako vychovatelka do dívčího diagnostického ústavu v Hodkovičkách, kde jsem strávila necelé tři roky. Přestože mě práce moc bavila, měla jsem stále pocit, že to není ono - chyběla mi především možnost další seberealizace.

Proto jsem v dubnu roku 2009 přijala nabídku jít pracovat do dětského diagnostického ústavu v Dobřichovicích, kde jsem byla v té době na souvislé praxi v rámci svého vysokoškolského studia. Odlišné přístupy v práci s dětmi, větší příležitosti seberealizace i více možností týkající se diagnostických postupů, mě naprosto nadchnuly. Právě práce tomto zařízením mě přivedla k volbě tématu diplomové práce.

Pro svoji diplomovou práci jsem si vybrala téma: Dobrovolné pobyty v Dětském diagnostickém ústavu Dobřichovice. Tato problematika byla často řešena na našich diagnostických poradách, kdy jsem se setkávala s naprosto odlišnými pohledy na toto téma, jak u mých kolegů vychovatelů, tak u našich etopedů i psychologů. Na jedné straně existuje spousta příznivců dobrovolných pobytů mezi těmi kolegy, kteří v nich vidí účinný výchovný prostředek pro děti, jež mají problémy s chováním a jejichž rodiče si s nimi už nevědí rady. Naopak jiní tyto dobrovolné pobyty neuznávají, neboť jim připadají zbytečné a bezúčelné. Argumentují např. tím, že většina dětí na dobrovolném pobytu nastupuje do diagnostického ústavu již s tím, že to tu nějak ty dva měsíce vydrží a pak půjdou stejně domů, čímž jim absolutně chybí tolik důležitá motivace. Proto jsem se rozhodla na toto téma se ve své práci více zaměřit.

Během mého působení v Dobřichovicích jsem osobně pracovala se sedmi dětmi na dobrovolném pobytu. Vzhledem k tomuto nepříliš vysokému počtu jsem zvolila kvalitativní metodu výzkumu, ve které jsem použila zejména metodu případové studie, metodu rozhovoru, analýzu dokumentace a pozorování.

Vlastní diplomová práce se skládá ze dvou částí: **teoretické** a **praktické**.

V první kapitole teoretické části se zaměřuji na ústavní výchovu jako takovou, dále popisuji diagnostický ústav a jeho funkce.

V druhé kapitole pak vymezuji obecné definice pojmu poruchy chování. Charakterizují vlivy osobnosti jedince na vznik poruch chování i vlivy sociálního prostředí na rozvoj nežádoucího chování.

V třetí kapitole se pak soustřeďuji hlavně na Diagnostický ústav v Dobřichovicích. Na konkrétním příkladu tohoto zařízení ilustruji především možnosti a podmínky pobytu v této instituci. Definuji také kompetence odborného vychovatele, popisuji používané postupy při komplexní diagnostice a snažím se o objektivní zhodnocení práce se zde umístěnými dětmi.

V kapitole čtvrté se pak snažím přiblížit průběh samotného dobrovolného pobytu v Dobřichovicích, jeho zvláštnosti a odlišnosti od běžného diagnostického pobytu.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na samotný kvalitativní výzkum. Nejdříve popisuji metodologické výzkumné postupy, které ve své práci využívám, dále si vymezuji cíl výzkumu, stanovení hypotézy i výzkumných otázek. Pak následují samotné jednotlivé případové studie. Součástí každé případové studie je seznámení s osobní a rodinnou anamnézou daného dítěte, dále jsou uvedeny důvody k nastoupení k dobrovolnému pobytu i popis vlastního průběhu tohoto pobytu. Součástí každé případové studie je rozhovor se samotným dítětem i jeho zákonnými zástupci, a to vždy jeden, který proběhl ještě před zahájením dobrovolného pobytu a druhý rozhovor zhruba měsíc po ukončení pobytu. Cílem je zejména možnost porovnání jejich pohledu na dobrovolný pobyt a splnění jejich očekávání.

Závěr diplomové práce patří zhodnocení výzkumu a zamyšlení se nad přínosem sledovaných dobrovolných pobytů pro děti i míra toho, jak byla naplněna očekávání rodičů, jakožto navrhovatelů těchto dobrovolných pobytů v Dětském diagnostickém ústavu (DDÚ).

TEORETICKÁ ČÁST

1. Systém Ústavní péče v ČR

Ústavní forma náhradní výchovné péče v ČR je dosud organizována v resortu MŠMT. Jedinou výjimku tvoří kojenecké ústavy, které jsou spravovány ministerstvem zdravotnictví. Právní základ ústavní péče je stanoven úmluvou o právech dítěte, ke které naše republika přistoupila v r. 1991 a z ní pak vycházející zák.č. 109/2002Sb.

Ústavní péče utváří v ČR systém, jehož složky jsou kolektivní zařízení náhradní výchovné péče. Tento systém by měl obsáhnout výchovně vzdělávací potřeby dětí a mladistvých ve věku od tří, do osmnácti let. Záběr systému institucionální výchovy v ČR je značně široký. Musí zohlednit, jak věk dítěte, tak jeho osobnostní dispozice a specifické potřeby. Je proto členěn na zařízení diferencovaná podle konkrétních výchovných potřeb dítěte.

Dělí se na: Dětské diagnostické ústavy, Diagnostické ústavy pro mládež, Dětské domovy, Dětské domovy se školou a Výchovné ústavy.

1. 2. Diagnostický ústav

Je diagnostické zařízení, které přijímá a poskytuje péči dětem, s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou nebo u nichž bylo nařízeno předběžné opatření. Může také poskytovat péči dětem, o jejichž umístění v důsledku jejich poruch chování požádali jejich zákonní zástupci nebo poskytuje na přechodnou dobu azylovou výchovnou péči dětem zadrženým na útěku od osob odpovědných za výchovu nebo pro děti na útěku z jiných zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Na základě výsledků komplexního vyšetření, které trvá většinou osm týdnů, a volné kapacity jednotlivých zařízení umísťuje děti do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů, kterým také poskytuje potřebnou metodickou a odbornou pomoc. Ve zvláště odůvodněných případech, vyžaduje-li to zájem dítěte, může být dítě umístěno do smluvní rodiny.

Diagnostický ústav plní úkoly:

a) diagnostické

formou pedagogických a psychologických činností vyšetřuje úroveň dítěte

b) vzdělávací

zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností dítěte, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby dítěte v zájmu jeho osobnostního rozvoje vzhledem k jeho věku, individuálním předpokladům a možnostem

c) terapeutické

prostřednictvím pedagogických a psychologických činností se směřuje k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte

d) výchovné a sociální

vztahují se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a sociálně – právní ochraně. Pokud je třeba, zprostředkovává také zdravotní vyšetření dítěte

e) organizační

spočívají v umístění dětí do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu vymezeném ministerstvem, popřípadě i mimo územní obvod. Spolupracuje také s orgánem sociálně – právní ochrany ohledně předběžného opatření

f) koordinační

cílem je prohloubení a sjednocení postupů ostatních zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu, ověření jejich účelnosti a sjednocení součinnosti s orgány státní správy a s dalšími osobami, které se zabývají péčí o děti

Diagnostické ústavy se podle věku dělí na dětské diagnostické ústavy a diagnostické ústavy pro mládež.

Pro účely komplexního vyšetřování dětí jsou zde zřizovány nejméně tři výchovné skupiny.

Pro děti, které plní povinnou školní docházku, jsou zde zřizovány třídy základní školy, základní školy praktické a základní školy speciální. Pro děti, které ukončily povinnou školní docházku, jsou v diagnostickém ústavu zřizovány třídy, v nichž se děti připravují na jejich budoucí povolání.

Úkolem diagnostického ústavu je tedy zpracovat komplexní diagnostiku osobnosti dítěte, vymezit jejich individuální výchovné a vzdělávací priority, včetně doporučení vhodných metod a přístupů, tedy sestavit specifický program rozvoje osobnosti. Důležitým úkolem je také stabilizovat přijaté děti a adaptovat je k

podmínkám ústavní výchovy, zakotvení potřebných hygienických, režimových a výchovných návyků.

Personální struktura i základní principy fungování instituce jsou upraveny zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů včetně prováděcích právních předpisů; dále zákonem č. 359/2000 Sb., o sociálně právní ochraně dětí; občanským soudním řádem; zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), včetně prováděcích právních předpisů; zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže; zákonem č. 94/1964 Sb., o rodině a zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

1. 3. Dobrovolné pobyty v legislativě

V zákoně 109/ 2002 Sb. se setkáváme pouze se dvěma odstavci věnovanými samotným dobrovolným pobytům. První je věnován procentuelnímu poměru počtu dětí s DP na počet ostatních dětí v diagnostickém ústavu. A to tak, že zákon stanovuje, že počet dětí s dobrovolným pobytem může tvořit maximálně deset procent z celkového počtu dětí. Další část se pak zabývá otázkou financování dobrovolných pobytů. Dále pak odkazuje na část v zákoně věnovanou střediskům výchovné péče, jelikož dobrovolný pobyt v diagnostickém ústavu a v SVP se řídí velmi podobnými pravidly.

2. Poruchy chování

2. 1. Co jsou to poruchy chování a jejich klasifikace

V následující kapitole se autorka podrobněji věnuje poruchám chování, jejich klasifikaci a samotné osobě dítěte s poruchami chování. Poruchy chování jsou tématem, které je společné pro všechny děti nastupující k dobrovolnému pobytu, o kterém je tato práce.

Za poruchy chování jsou považovány „*odchylky v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající věku, event. na úrovni svých rozumových schopností*“ (Vágnerová, 2004). V oblasti problematiky poruch chování přetrvává nicméně stále značná nejednotnost, a to jak v používané terminologii, tak v klasifikaci jednotlivých poruch. V českém prostředí se v současné době nejčastěji používá výrazů jako dítě či dospívající s problémy či poruchami chování, příp. s dispozicemi k poruchám chování. Poměrně často používaným pojmem je v české odborné literatuře také pojem riziková mládež (Vojtová, 2004). Přičemž za rizikovou mládež jsou považováni „*dospívající, u kterých je, následkem spolupůsobení více faktorů, zvýšená pravděpodobnost selhání v sociální a psychické oblasti*“ (Lábath, 2001).

2. 2. Klasifikace poruch chování

2. 2. 1. Medicínská klasifikace

Podle mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10) poruchy dělí na :

F90 Hyperkinetické poruchy

Tato skupina poruch je charakterizovaná časným začátkem (obvykle v prvních pěti letech života), nedostatečnou vytrvalostí v činnostech, vyžadujících poznávací schopnosti, a tendencí přebíhat od jedné činnosti ke druhé, aniž by byla jedna dokončena. Jsou spojené se špatně regulovanou a nadměrnou aktivitou.

Hyperkinetické děti jsou často neukázněné a impulzivní, snadno se dostávají do konfliktů s disciplínou spíše pro bezmyšlenkovité porušování pravidel, než že, by úmyslně vzdorovaly.

Mezi ostatními dětmi nejsou příliš oblíbené a mohou se stát izolovanými.

Poznávací schopnosti jsou běžně porušeny a časté je také opoždění v motorickém a jazykovém vývoji. Dalšími komplikacemi jsou disociální chování a nízké sebehodnocení.

- Porucha aktivity a pozornosti
- Hyperkinetická porucha chování

- Jiné hyperkinetické poruchy
- Hyperkinetická porucha nespecifikovaná

F91 Poruchy chování

Poruchy chování jsou charakterizovány opakovaným a dlouhotrvajícím agresivním, sociálním nebo vzdorovitým chováním. Takovéto chování by mělo již výrazně překročit sociální chování odpovídající danému věku, mělo by být proto mnohem závažnější než běžné dětské zlobení a mělo by mít trvalejší ráz (šest měsíců nebo déle). Tento druh poruch chování však může být projevem i jiné psychiatrické poruchy. Jedná se například o nadměrné praní se nebo týrání, krutost k lidem nebo ke zvířatům, závažné ničení majetku, krádeže, opakované lži, záškoláctví a útoky z domova, časté a silné výbuchy vzteku a nekázeň. Pro diagnózu postačuje jedno z těchto typů chování, pokud je výrazné, pokud se ovšem nejedná o ojedinělý disociální čin.

Do této skupiny se řadí:

- Porucha chování vázaná na vztahy k rodině
- Nesocializovaná porucha chování
- Porucha chování samotářského typu
- Nesocializovaná agresivní porucha
- Socializovaná porucha chování
- Porucha chování skupinového typu
- Skupinová delikvence
- Poklesky v souvislosti s členstvím v gangu
- Krádeže s partou
- Záškoláctví
- Opoziční vzdorovité chování
- Jiné poruchy chování
- Porucha chování nespecifikovaná

F92 Smíšené poruchy chování a emocí

Tato skupina se vyznačuje kombinací trvale agresivního, disociálního nebo vzdorovitého chování se zřetelně výraznými příznaky deprese, úzkosti nebo jiných poruch emocí.

- Depresivní porucha chování
- Smíšené poruchy chování a emocí
- Porucha chování spojená s emoční poruchou
- Porucha chování spojná s neurotickou poruchou
- Smíšená porucha chování a emocí nespecifikované

F93 Emoční poruchy se začátkem specifickým pro dětství

Jedná se v podstatě o zveličení normálního vývojového trendu, spíše než o samostatnou kvalitativní poruchu. Hlavním diagnostickým rysem pro určení rozdílu mezi emočními poruchami se začátkem specifickým pro dětství a neurotickými poruchami je přiměřenost vývoje.

- Separační úzkostná porucha v dětství
- Fobická anxiózní porucha v dětství
- Sociální anxiózní porucha v dětství
- Porucha sourozenecké rivality
- Jiné dětské emoční poruchy
- Poruchy identity
- Nadměrně úzkostná porucha
- Dětská emoční porucha nespecifikovaná

F94 Poruchy sociálních funkcí se začátkem v dětství a dospívání

Je to skupina poruch, které mají společné abnormality v sociálních funkcích.

- Elektivní mutismus
- Selektivní mutismus
- Reaktivní porucha přichylnosti dětí
- Porucha desinhibovaných vztahů u dětí
- Citově chladná psychopatie
- Syndrom ústavního dítěte
- Jiné dětské poruchy sociálních funkcí
- Porucha dětských sociálních funkcí nespecifikovaná

F98 Jiné poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a dospívání

Skupina poruch, které mají společný začátek v dětství, ale jinak se v mnohých ohledech liší. Některé z nich jsou dobře definovatelnými syndromy, ale jiné jsou souborem příznaků, který potřebuje přesnější určení, protože jsou často sdružené s psychosociální poruchou a protože nemohou být včleněny do určitých syndromů.

2. 2. 2. Klasifikace podle převládající složky osobnosti

Často uváděna a preferována je také klasifikace Vocilky (1994), který člení problémové jedince s poruchami chování na osoby neurotické, psychopatické, sociálně nepřizpůsobené a osoby se sníženými rozumovými schopnostmi.

- neurotický jedinec – je labilnější, charakteristické je menší sebeovládání a pohotovost k různým zkratkovitým reakcím, neschopnost uvolnit se, zvýšené napětí. Špatně snáší zátěž a má narušenou psychickou a citovou rovnováhu. U neurotických poruch se hovoří především o ovlivnění prostředím.
- psychopatický jedinec – zde se předpokládá vrozená, biologická dispozice. Vyznačuje se trvalými povahovými odchylkami a abnormální strukturou osobnosti. Jedinec se projevuje neadekvátním chováním, nepřizpůsobivostí a konflikty s okolím. V období puberty se psychopatické rysy stávají výraznějšími. Jedinec je přecitlivělý, nenavazuje žádné přátelské kontakty, své problémy řeší útěky, má agresivní a delikventní sklony.
- osoby sociálně nepřizpůsobené – jedná se o jedince propuštěné ze školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, jedince závislé na alkoholu nebo jiných toxických látkách a na jedince žijící nedůstojným způsobem života.
- osoby se sníženými rozumovými schopnostmi – jde u jedince, u kterých je snížená inteligence, jsou ale schopni rozumově posoudit správnost či nesprávnost svého jednání. Jedinci se sníženými rozumovými schopnostmi jsou častými pachateli trestných činů. Jsou snadno ovlivnitelní, mají slabou volní složku, žijí přítomností a nepřemýšlejí o budoucnosti a následcích svého jednání

2. 2. 3. Sociální klasifikace

Procházková (in Pipeková, 1998) uvádí, že nejčastěji se v naší literatuře objevuje následující třídění poruch chování dle stupně závažnosti:

- disociální chování – nespolečenské, nepřiměřené chování, které však lze zvládnout pomocí přiměřených pedagogických postupů. Jde o drobné porušení normy, které se objevuje ve školním nebo rodinném prostředí. Může jít také o projevy charakteristické pro určité vývojové období nebo je průvodním jevem jiného primárního postižení. Projevy mají většinou přechodný ráz. Mohou vymizet samy nebo za pomoci odborníků formou poradenské, popř. ambulantní terapeutické péče.

(neposlušnost, vzdorovitost, kázeňské přestupky proti školnímu řádu, lež)

- asociální chování – je v rozporu se společenskou morálkou jedinec se již výrazně odlišuje od společenského průměru. Svým chováním porušuje společenské normy, normy morálky dané společností, ale jejich intenzitou ještě nepřekračuje právní předpisy. Projevy jsou charakteru setrvalého, s častou frekvencí a svým jednáním v důsledcích škodí jedinec většinou sám sobě. Náprava asociálního chování již vyžaduje speciálně pedagogický přístup a to především v podobě ústavní péče ve speciálně výchovných zařízeních nebo v psychiatrických léčebnách.

(záškoláctví, alkoholismus, toxikomanie, gamblerství)

- antisociální chování – často navazuje na chování asociální. Důsledky svého chování poškozují společnost i jedince, ohrožuje nejvyšší hodnoty včetně lidského života. Jedinec porušuje zákony dané společností a jeho reedukace je možná pouze prostřednictvím ústavní péče-školská zařízení nebo věznic (krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, zabití, vraždy)

2. 2. 4. Školská klasifikace

U této klasifikace je hlavním kritériem charakter chování, kterým se porucha projevuje. Poruchy chování jsou pak děleny do tří základních oblastí:

- Poruchy chování vyplývající z konfliktu – jedná se o záškoláctví, lhaní, krádeže

- Poruchy chování spojené s násilím – do této oblasti patří agrese, šikana, loupeže
- Poruchy chování související se závislostí – do této kategorie řadíme toxikomani, závislost na automatech

2. 3. Rizikové faktory rozvoje poruch chování a emocí (rizika spojená s osobností dítěte)

2. 3. 1. Genetická dispozice:

Michalová (2007) uvádí, že většina osobnostních vlastností i lidských postojů a zájmů je dědičná. Více jsou však tyto individuální charakteristiky prozkoumány z hlediska vlivů prostředí. Lidské chování je podmíněno velmi komplexně a dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které jej ovlivňují. Genetická dispozice pouze zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez kterých by se poruchové chování neuskutečnilo. Genetická dispozice tedy zvyšuje nebo snižuje práh pro působení vlivu prostředí. V dětství se může projevovat především na úrovni temperamentu. Různé potíže se projevují již v raném věku a výchovně bývají málo ovlivnitelné. Typická je hyperaktivita, impulzivita, odmítavý postoj k běžným sociálním normám a upřednostňování vlastních pravidel chování, zaměřeného obvykle jen na uspokojování vlastních potřeb. Leckdy není jednoduché odlišit dědičnou zátěž od zátěže psychosociální, jelikož obdobným způsobem bývá indisponován alespoň jeden z rodičů a existuje tedy riziko, že sám rodič se bude chovat problematicky a bude tudíž pro dítě nežádoucím modelem chování.

2. 3. 2. Biologické dispozice

Biologické znevýhodnění může vzniknout narušením struktury nebo funkcí centrální nervové soustavy důsledkem například porodního úrazu, nedonošenosti, úrazu hlavy, zánětlivého onemocnění mozku. Projevem je především nižší schopnost sebeovládání a emoční labilita. Jedince lze snadněji vyprovokovat k nepřiměřené reakci, například k výbuchu agresivity. Biologické znevýhodnění lze tedy také chápat jako faktor zvyšující sklon k nežádoucímu chování.

Vágnerová uvádí, že inteligence není osobnostním faktorem, který by pravděpodobnost vzniku poruchového chování ovlivňoval významným způsobem.

„Poruchové chování bývá často spojeno se školním selháváním, na němž se významně podílí spíše sociokulturní zanedbanost a celkově nepříznivá konstelace zátěžových faktorů.“ (Vágnerová 2004).

2. 3. 3. Rizika spojená s rodinou

Mühlpachr (2008) uvádí, že dítě je přivedeno na svět poměrně chudě vybaveno vrozenými vzorci chování. O to více je ale schopno se adaptovat na podmínky, v nichž žije a učít se všemu, co potřebuje pro život. Rodina je přirozenou primární skupinou a to, čemu se dítě naučí je určováno jejím působením. Kromě toho, že uspokojuje biologické a základní psychické potřeby dítěte, poskytuje také základní vzorce chování a působí na vytváření představy dítěte o sobě samém.

Pomocí nápodoby nebo identifikace s rodiči si dítě může osvojit poruchové chování a přijmout odlišný normativní a hodnotový systém. Dětskou osobnost může také negativně poznamenat zkušenost ranné citové deprivace.

2. 3. 4. Rizika působení rodinného prostředí

Pokud jsou rodiče anomální osobnosti a nejsou schopni uspokojivě plnit rodičovské povinnosti. Může jít o rodiče trpící poruchou osobnosti, s návyky vedoucími ke změně osobnosti – alkoholismus, závislost na návykových látkách nebo rodiče emočně chladné, kteří o děti neprojevují zájem. Děti z takových rodin bývají nejen citově, ale komplexně deprivované, zanedbané, někdy dokonce týrané

Deficitní rodinná struktura představuje také rizikový faktor. V neúplné rodině se zvyšuje riziko, že rodina nebude schopna poskytnout dítěti potřebnou podporu a všechny vzorce chování. Pokud v rodině chybí otec, může na dítě nepříznivě působit nedostatek otcovské autority a mužského vzoru chování.

Nepodnětnost rodiny. Rodina neposkytuje dítěti potřebné podněty a neplní všechny své funkce, přestože je plná a rodiče nejsou anomální osobnosti. Funguje pouze formálně, nedává dítěti pocit jistoty, nevymezuje žádoucí hodnoty a normy.

Nedostatek životního smyslu, cílů a nuda může být také příčinou poruchového chování. Rodina dítěti nic pozitivního neukazuje, nemůže se nic naučit, životní styl pro něj není lákavý. Proto se hledá zábavu a vzrušení samo, někdy za hranicí přijatelného chování.

Funkcionální poruchy rodiny, pokud nejsou splněny základní funkce rodiny, jako je normální chod domácnosti, rozpory mezi rodiči, prezentování rozporů před dětmi. Dítě bývá vtahováno do sporů rodičů, kteří si na něm vzájemně vylévají svou nevraživost.

Nepříznivé emocionální klima rodiny způsobuje citovou deprivaci dítěte. Může dojít až k odmítání dítěte, u kterého potom převládá zklamání, nedůvěra, odpor a egocentrismus.

Výchovný styl je další rizikový faktor. Nedostatečné vedení a kontrolování dítěte nebo naopak tvrdé trestání či proměnlivé vyžadování kázně.

Nízký kulturní i ekonomický standard rodiny má vliv na morální hodnoty dítěte.

Určité subkultury a sociální skupiny mohou mít stimulační vliv na rozvoj některých nežádoucích forem chování dítěte, pokud takové jednání tolerují nebo je dokonce považují za vhodné a nutné. V takovémto prostředí je dítě vychováváno naprosto odlišně. Nežádoucí chování dětí se zde rozvíjí v důsledku nápodoby rodičů nebo dokonce pod jejich dohledem.

(srov. Mühlpachr 2008, Vágnerová 2004, Vojtová 2008)

2. 3. 5. Rizika spojená se školou

Na vývoj osobnosti člověka působí nejvýznamněji vlivy v období dětství a dospívání. Kromě rodiny sehrává důležitou úlohu i školní prostředí, jelikož dítě ve škole pobývá podstatnou část svého života.

Učitel se pro dítě stává autoritou, která konkuruje autoritě rodičů. Zpočátku je pro dítě nejvýznamnější osobou ve škole právě učitel. Učitel dítě hodnotí za podané výkony a za chování. Z jeho hodnocení odvozuje dítě v prvních letech školní docházky pocit vlastní hodnoty. Později je pro dítě důležité také to, jak je přijímáno svými spolužáky. Snaží se dosáhnout uznání a obstát mezi ostatními, což mnohdy nebývá jednoduché. Školní prostředí by mělo kladně působit na rozvoj osobnosti. Někdy však nelze vyloučit i celkově negativní působení školy, které může vzniknout na základě nevhodně se vyvíjejících vztahů mezi učitelem

a žákem nebo školou a rodinou. Škola dokáže pomáhat dítěti stát se odolným vůči zátěži a být připraven vyrovnávat se s těžkostmi, které přináší běžný život. Na druhou stranu mu může dokázat vzít veškerou chuť učit se nové věci, může vyvolat jeho negativismus, nechť a pasivitu. Dítě může získat odpor nejen ke škole, ale ke vzdělávání vůbec, pokud se školní práce spojí s nepříjemnými prožitky a negativním hodnocením. Školní neúspěch dítěte, může vést rodiče k jeho přetěžování. Výsledkem může být odpor ke škole, nezáměr o výuku, neurotizace či záškoláctví. Pro vývoj dítěte je také důležité, aby byl učitel chopen zvládat neklid, nekázeň a nezáměr dětí takovým způsobem aby nebylo poškozeno jejich sebehodnocení.

Jelikož, jak uvádí Hellus (2004), dítě v tomto období velmi prožívá potřebu obstát, mít úspěch ukázat, co vše dokáže. Děti zde zažívají zlomové zkušenosti, jako je radost z úspěchu, uspokojení z výsledků a z činnosti samé. Aktivizuje se také řada cenných vlastností osobnosti jako je píle, soustředěnost, odpovědnost za práci. Toto je potřeba povzbuzovat, posilovat snaživou pracovitost. Potřeba je ale také dát pozor na opakující se neúspěchy, na pocity méněcennosti, které by se mohly stát rysem osobnosti.

Důležité je také netolerovat sebemenší náznaky ubližování a šikany. Nejasná pravidla, týkající se nežádoucího chování dětí, přehlížení zjevných přestupků, nemožnost odčinit přestupek či neobjektivní rozhodování učitele jsou postoje podkopávající představu dětí o tom, že jejich chování má pevně stanovená pravidla, která je nutno dodržovat.

2. 3. 6. Rizika spojená se společností

„Zásadou socializace se jedinec stává osobností. Ovšem ne každé působení společnosti na vývoj jedince je působení socializační.“ (Michalová, 2007).

Nepříznivě působí kumulace velkého množství lidí na sídlištích. Ta jsou typická svou anonymitou. Proto se zde děti a mladiství chovají ve větší míře sociálněji než tam, kde na anonymitu nelze spoléhat.

Nepříznivě působí také násilí a kriminální činnost v okolí. Dítě přijímá násilí jako akceptovatelnou formu reakce na frustraci.

Nevhodné kulturní normy a znázornění násilí v médiích je také jedním z rizikových faktorů spojeným se společností.

Vojtová (2008) uvádí jako další rizikové faktory nedostatek podpůrných služeb, válečné konflikty, obchodování s dětmi a sociální nebo kulturní diskriminaci.

2. 4. Osobnost dítěte s poruchou chování

2. 4. 1. Charakteristika dítěte s poruchou chování podle Bowera

- neschopnost učit se – pokud ji nemůžeme vysvětlit intelektovými, smyslovými nebo zdravotními problémy
- neschopnost navazovat uspokojivé reakce v běžných podmínkách
- celkový výrazný pocit neštěstí nebo deprese
- tendence vyvolávat somatické symptomy jako je bolest, strach, a to ve spojení se školními problémy

„Základním diagnostickým znakem je odlišnost chování, pro něž je typický sklon k určitým emočním reakcím a převažujícímu ladění. Jiný je rovněž způsob uvažování, resp. hodnocení různých situací a motivace poruchového chování.“
(Vágnerová 2004).

2. 4. 2. Emoční prožívání

Nežádoucí chování často vyplývá z odlišného citového prožívání, že sklonu k negativnímu emočnímu ladění, vrozenému či získanému. Děti s poruchou chování bývají nespokojené, někdy zvýšeně úzkostné, často u nich převládá emoční napětí a celková dráždivost. Důsledkem negativní zkušenosti dítěte bývá citová chladnost či převažující hostilita.

„Nelze říci, že by určitá konkrétní odchylka v citovém prožívání vyla jednoznačně spojena s poruchovým chováním, ale jakkoli vzniklá emocionální disharmonie predisponuje k nestandardnímu reagování, tudíž i ke vzniku problémového chování.“ (Vágnerová 2004).

Regulace vlastního chování dítěte bývá obvykle pouze emocionální a směřuje k vlastnímu uspokojení. Dítě s poruchovým chováním obvykle není schopno odložit nebo vzdát se vlastního uspokojení, mívá sníženou toleranci k zátěži. Bývá impulzivní a mívá snížené sebeovládání. Dítě nedokáže uplatnit rozumové hodnocení nevhodnosti či rizika svého chování. Dítě není schopno regulovat své chování a odhadnout následky svého jednání. V důsledku nežádoucího chování se dítě dostává do pozice odmítaného a negativně hodnoceného jedince, tím se dále zvyšuje míra zatížení nepříjemnými podněty a tím i riziko neadekvátního chování.

2. 4. 3. Kognitivní funkce

Poruchové chování vyplívá často z odlišného způsobu uvažování, hodnocení situace a nesprávné interpretace reakcí jiných lidí. Děti s poruchou chování mívají sníženou schopnost správně zpracovat informace a na jejich základě regulovat své chování. Dítě nerozumí podstatě běžných sociálních situací, nedokáže rozpoznat a rozlišovat určité sociální signály ostatních, a proto na ně reagují nežádoucím způsobem. Důvodem narušení jejich uvažování může být nepříznivá biologická dispozice nebo také zkušenost, která jim opakovaně potvrdila oprávněnost jejich úsudku. Dítě se naučí, že nic nezíská, pokud své potřeby nebude prosazovat násilím. Problémem je také necitlivost ke zpětné vazbě, tedy neschopnost poučit se ze zkušenosti.

Mnohdy však nejsou k pozitivní korektivní zkušenosti potřebné podmínky, a to pokud rodiče nemají o dítě zájem, učitel ho pouze kritizuje a pro spolužáky není ničím zajímavé. S hodnocením okolí souvisí i narušené sebehodnocení. To bývá často zastoupeno dvěma extrémními variantami. Buď jde o převahu pocitů nadřazenosti a oprávněností získávat různé výhody bez ohledu na prostředky nebo naopak o nízké sebehodnocení spojené s pocitem méněcennosti. Někdy však může být nápadná demonstrace vysoké sebedůvěry a sebejistoty pouze obranou reakcí. Hodnocení vlastního chování dítěte nebývá dostatečně kritické. Hodnocení ani nemůže být standardní, pokud dítě neakceptuje normy, které svým chováním porušuje. Mnohdy zcela chybějí pocity viny, které by jinak mohly sloužit jako prevence opakování nežádoucího chování.

2. 4. 4. Motivace nežádoucího chování

„Každá reakce má nějaký motiv a zpravidla slouží k uspokojení některé potřeby. Totéž platí i pro asociální chování.“ (Vágnerová 2004).

U dětí, které neznají přijatelnější chování jak se bavit, může být potřeba stimulace potřebného vzrušení uspokojována nežádoucím chováním. Důvodem chování může být i nuda. Může se jednat i o projev abnormálního rozvoje osobnosti, kdy je potřeba vzrušení nápadně zvýšená.

Potřeba citové jistoty a bezpečí může být nahrazována vazbou na nevhodnou autoritu, či příslušností k asociální partě, jejíž pozornost se dítě prostřednictvím svých činů snaží upoutat. Zde je dítě akceptováno, parta se pro něj stává zázemím a nahrazuje mu citové zakotvení v rodině. Jedinec se chová podle hodnot a norem, které uznává parta, přestože nejsou vždy ve shodě s obecně platnými pravidly.

Potřeba seberealizace je dalším motivem nežádoucího chování. Motivem mnohých činů je potřeba být pozitivně hodnocen skupinou, získat prestiž a tím potvrdit svou hodnotu

Dalším motivem může být i potřeba úniku z tíživé, ohrožující situace. Přesto, že se dítě chová tak, jako by vědělo, že mu toto jednání nějak pomůže, není toto chování uvědomělé

Motivem především majetkové trestní činnosti je potřeba vlastnit něco, co by dokázalo sociální prestiž jedince nebo mu umožnilo žít určitým způsobem života

Potřeba získat žádoucí materiální prostředky je důvodem k tomuto jednání. K určitému jednání může být víc důvodů, motivy se mohou překrývat.

2. 4. 5. Odlišnost socializace

„Pro děti s problémovým chováním bývají typické narušené vztahy k jiným lidem. Ať už tyto problémy vznikají v důsledku primární osobnostní poruchy, nebo v důsledku negativní zkušenosti z dětství.“ (Vágnerová 2004).

Děti nechápou nebo neakceptují nutnost přizpůsobit své chování určité normě. Typický je převládající egocentrismus spojený se zaměřením se na sebe nebo na dosažení uspokojení a omezení empatie. Děti nebývají ohleduplné a

práva ostatních pro ně nejsou významná. K ostatním bývají lhostejní a hrubí, proto bývají neoblíbení. Tyto odmítavé reakce okolí ještě podporují bezohledné chování. Z důvodu potřeby získat sociální zázemí, mívají tendenci stát se členem party. Problém je především v tom, že kladou důraz na fyzickou sílu, imponují jim vlastnosti jako nedostatek soucitu, sebeprosazení za každou cenu, orientace na materiální hodnoty a aktuální prožitek.

Parta může svými pravidly podporovat další rozvoj nežádoucího chování, pokud jsou v takové skupině užitečné úplně jiné vzorce chování, než jsou žádoucí v majoritní společnosti.

Složitost terminologie etopedie a poruch chování je dána její nejednotností. Stejně skutečnosti a projevy chování se z různých důvodů dají popsat řadou různých výrazů. V českém názvosloví se užívání termínů pro děti s poruchou chování vyvíjelo, podobně jako v zahraničí, od defektologického přes normativní až po „soft terminologii“. Z důvodů různých hledisek posuzování normy, existuje několik klasifikací poruch chování a emocí. Rozvoj poruchy chování může kromě genetických a biologických dispozic často způsobit také nevhodné rodinné prostředí. Mezi další rizikové faktory patří školní prostředí a společnost. Děti s poruchami chování a emocí mají často odlišné emoční prožívání, problémy spojené s kognitivním myšlením, motivací k nežádoucímu chování a socializací.

3. Diagnostický ústav Dobřichovice

V následující kapitole se autorka podrobněji věnuje Diagnostickému ústavu Dobřichovice, na které je její práce zaměřená. Jelikož dobrovolný pobyt v tomto zařízení se ve většině případů řídí stejnými pravidly jako běžný pobyt dětí s nařízeným předběžným opatřením či ústavní výchovou, popíše toto zařízení a průběh pobytu v něm všeobecně a na specifika, kterými se dobrovolný pobyt liší se zaměří v další kapitole.

Diagnostický ústav, dětský domov se školou, dětský domov, středisko výchovné péče, základní škola, školní jídelna Dobřichovice zajišťuje komplexní diagnostiku přijatých dětí ve věku zpravidla od 3 let do ukončení povinné školní docházky a poskytuje všestrannou preventivní speciálně pedagogickou péči

a psychologickou pomoc dětem a mládeži, zákonným zástupcům dítěte i pedagogickým pracovníkům.

3. 1. Podřízené subjekty a spolupracující instituce

Jednotlivými pracovišti jsou:

- Diagnostický ústav Dobřichovice
- Dětský domov Lety
- Dětský domov se školou Slaný
- Středisko výchovné péče Slaný
- Středisko výchovné péče Kolín
- Oddělení s výchovně léčebným režimem pro mládež ohroženou drogovou závislostí

Každé pracoviště vydává vlastní vnitřní řád.

Dětský domov Lety se nachází ve stejném areálu, jako Diagnostický ústav Dobřichovice, jde o klasický dětský domov pro děti, jimž byla z různých důvodů nařízena ústavní výchova, ale jsou schopné zvládat nároky běžného života ve společnosti a nevyžadují stálý dohled jako problémovější děti umísťované do dětských domovů se školou, výchovných ústavů apod.

Dětský domov se školou ve Slaném je zařízení s výchovně léčebným režimem, kam jsou umísťovány převážně děti s psychiatrickou diagnózou.

Střediska výchovné péče v Kolíně a ve Slaném jsou ambulantní poradny pro rodiče s dětmi, které mají výchovné, psychické nebo asociální problémy (nezvladatelnost, šikana, drogová problematika, těžká rozvodová a porozvodová situace v rodině, osobnostní problémy apod.). Středisko výchovné péče ve Slaném má i lůžkovou kapacitu pro děti umísťené na dobrovolný pobyt. Dobrovolný pobyt v SVP se řídí velmi podobnými pravidly jako dobrovolný pobyt v diagnostickém ústavu.

Cesta-Řevnice je detašované pracoviště, na kterém se nachází oddělení s výchovně léčebným režimem pro mládež ohroženou drogovou závislostí. Program

je určen pro mládež s ukončenou povinnou školní docházkou ve věku 15 – 18 let, klienti jsou zde umístěni na dobrovolný pobyt nebo jim soud nařídil výchovné opatření, podmínkou účasti je náhled na svou situaci a motivace k její změně.

Základní škola při DDÚ Dobřichovice slouží pro děti umístěné do diagnostického ústavu na základě soudem nařízeného výchovného opatření nebo na dobrovolný pobyt. Dětem se věnuje tým speciálních pedagogů, školní budova se nachází vedle budovy diagnostického ústavu.

Školní jídelna při DDÚ Dobřichovice poskytuje stravovací služby diagnostickému ústavu a dětskému domovu.

Dále ústav spolupracuje:

- se soudy, s Policií ČR a Cizineckou policií,
- se školami, výchovnými pracovníky a dalšími institucemi,
- s pověřeným státním zástupcem státního zastupitelství,
- s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí příslušných městských úřadů.

3. 2. Vnitřní členění DU Dobřichovice

Diagnostický ústav je vnitřně členěn v rámci plnění potřeb dítěte, a to plněním těchto úkolů:

Diagnostické: zabezpečuje komplexní vyšetření dětí formou pedagogických a psychologických činností a ve spolupráci s ostatními pracovišti stanovení prognózy dalšího vývoje dítěte.

Vzdělávací: zajišťuje výuku a zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovuje a realizuje specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte přiměřeně jeho věku, individuálním předpokladům a možnostem.

Terapeutické: prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte.

Výchovné a sociální: vztahují se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně dětí; podle potřeby zprostředkovává zdravotní vyšetření dítěte.

Organizační: souvisí s umístováním dětí do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu vymezeném ministerstvem, popřípadě i mimo územní obvod; spolupracuje s orgánem sociálně-právní ochrany při přípravě jeho návrhu na nařízení předběžného opatření, které bude vykonáváno v diagnostickém ústavu nebo na návrh diagnostického ústavu v jiném zařízení.

Koordinační: směřují k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu, k ověřování jejich účelnosti a ke sjednocení součinnosti s orgány státní správy a dalšími osobami, zabývajícími se péčí o děti.

Kromě výše zmíněných úkolů je součástí Diagnostického ústavu Dobřichovice **záchytné pracoviště**, které poskytuje po dobu nezbytně nutnou péči dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou zadrženým na útěku z jiných zařízení, popřípadě z místa pobytu nebo přechodného ubytování nebo z místa podmíněného umístění mimo zařízení.

Diagnostický ústav bezodkladně oznámí přijetí dítěte příslušnému zařízení, které je povinno dítě převzít do 2 dnů od oznámení.

Diagnostický ústav poskytuje nezbytnou péči dětem, zadrženým na útěku od osob odpovědných za výchovu, a to na základě rozhodnutí soudu o předběžném opatření.

Záchytné pracoviště v Diagnostickém ústavu v Dobřichovicích přijímá děti do 18 let věku.

3. 3. Personální zabezpečení

Na zajištění výše zmíněných úkolů, se podílejí pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci ústavu.

Mezi pedagogické pracovníky patří:

- vedoucí vychovatel;
- odborný vychovatel;
- asistent pedagoga;
- učitel;
- psycholog;
- etoped.

Vedoucí vychovatel koordinuje činnosti odborných vychovatelů a asistentů pedagoga, podílí se na spolusprávě, vede týdenní hodnocení a rozděljuje dětem kapesné, je oprávněn zasáhnout při řešení problémů v rámci kteréhokoli dítěte. Děti s ním mají právo na pohovor, zároveň může sám dítě vyhledat k pohovoru.

Odborný vychovatel má zodpovědnost za výchovnou činnost, zaznamenávání postřehů k dětem, které jsou podkladem pro další činnost s dítětem a pro závěrečnou zprávu etopeda. Dále dítě při přijetí seznamuje s podstatnými informacemi, týkajícími se jeho následujícího pobytu v ústavu. Píše průběžné hodnocení, průběžný závěr, konečné hodnocení a konečný závěr.

Asistent pedagoga zajišťuje žurnální službu a noční službu u dětí.

Učitel je zodpovědný za vzdělávání dětí, při závěrečném přemístění dítěte píše závěrečnou zprávu a navrhuje případné změny ve vzdělávacím programu.

Psycholog provádí ve spolupráci s etopedem vstupní pohovor s dítětem, provádí komplexní psychologické vyšetření, poskytuje možnost individuálního a skupinového terapeutického zásahu. Dítě má právo si s ním vyžádat pohovor. Může komunikovat s institucemi a zákonnými zástupci. Vede komunitní setkání „Senát“ a píše závěrečnou zprávu psychologa.

Etoped úzce spolupracuje s odbornými vychovateli. Provádí vstupní pohovor ve spolupráci s psychologem, komunikuje s institucemi nebo zákonnými zástupci

dětí. Děti mají možnost vyžádat pohovor, etoped může dle potřeby vyhledat k pohovoru dítě. V závěru pobytu píše závěrečnou zprávu etopeda.

Mezi nepedagogické pracovníky patří:

- sociální pracovníce;
- psychiatr.

Sociální pracovníce vede dokumentaci u všech dětí, komunikuje s institucemi a zákonnými zástupci. Organizuje přijímání, přemísťování a propouštění dětí, zprostředkuje kontakt s OSPOD v případě zájmu dítěte.

Externí dětský psychiatr navštěvuje pravidelně zařízení za účelem vyšetření a stanovení diagnózy a dalších způsobů léčby dětí (Vnitřní řád DÚ Dobřichovice).

Dalšími pracovníky, se kterými se děti mají možnost setkat jsou: ředitel, zdravotní sestra, kuchařky, uklízečky, prادلena, hospodářka, účetní, údržbáři a vedoucí školní jídelny.

V rámci diagnostického procesu a chodu zařízení probíhají 2x v měsíci pedagogické porady, kde se především diskutuje práce s jednotlivými dětmi a jejich vyhlídky po skončení pobytu, dále se zde řeší informace organizačního rázu. Zařízení dále poskytuje svým zaměstnancům 1x měsíčně tříhodinový blok týmové supervize. V případě potřeby je i výjimečně zařazována navíc případová supervize. A to v případě, je-li v DDÚ dítě, či sourozenecká skupina, která je pro všechny pracovníky náročná a vyžaduje zvláštní přístup.

3. 4. Přijímání, propouštění a přemísťování dětí

Dětský diagnostický ústav přijímá děti od 3 let věku do ukončení povinné školní docházky. K přijímání dětí dochází na základě soudem nařízeného předběžného opatření nebo ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy. Dále může ústav poskytnout péči dětem umístěným na tzv. dobrovolný pobyt na základě žádosti zákonných zástupců dítěte. Zařízení nepřijímá děti s nemocí v akutním stadiu,

akutně intoxikované, dále děti s uloženým karanténním opatřením nebo bacilonosiče.

S dítětem je zpravidla za účasti psychologa a etopeda proveden vstupní pohovor zaměřený na osobní a rodinné údaje, zejména pak na důvody umístění dítěte. Dítě je také informováno o podmínkách pobytu v ústavu, jeho vnitřním řádu a o zajištění vzdělávání. Poté je pedagogickým pracovníkem začleněno do výchovné skupiny, kde je seznámeno se systémem hodnocení, pravidel a s ostatními dětmi. Je mu přiděleno lůžko, osobní skříňka, ústavní oblečení a hygienické potřeby. Je-li dítě přijato v nočních hodinách nebo dnech pracovního volna, provádí s ním pedagogický pracovník i základní vstupní pohovor a komplexní vstupní pohovor je s dítětem proveden později.

K propuštění dítěte může dojít rozhodnutím ředitele, jestliže:

- soud zrušil předběžné opatření a nenařídil ústavní či ochrannou výchovu,
- soud zrušil ústavní či ochrannou výchovu,
- dítě dosáhlo zletilosti a nechce v zařízení setrvat dobrovolně do ukončení přípravy na povolání,
- dítě dosáhlo věku 19 let, byla-li mu prodloužena ústavní nebo ochranná výchova, pokud v zařízení dobrovolně nesetrvá do ukončení přípravy na povolání,
- dítě bylo osvojeno nebo svěřeno do pěstounské péče a rozhodnutí soudu nabylo právní moci,
- uplynuly 3 měsíce od vykonatelnosti předběžného opatření u dítěte, nebylo-li před jejich uplynutím zahájeno řízení ve věci samé,
- zákonní zástupci o propuštění požádají, jestliže jde o dítě umístěné na žádost o dobrovolný pobyt.

Pokud není důvod k propuštění dítěte, zpracovává diagnostický ústav návrh na přemístění dítěte na základě zjištění vyplývajících z diagnostiky, a to do odpovídajícího dětského domova, dětského domova se školou nebo do

výchovného ústavu. Připravovaná změna je před propuštěním projednána s dítětem, s rozhodnutím jej seznamuje psycholog nebo etoped. Přemísťování dítěte se vždy účastní pověřený pracovník ústavu, většinou odborný vychovatel, a pracovník instituce, do které je dítě přemísťováno.

3. 5. Spolupráce se zákonnými zástupci

Po příjmu jsou zákonní zástupci informováni o umístění dítěte sociální pracovníci, která jim zároveň zasílá informační leták o diagnostickém ústavu. Dozví se podmínky pobytu, možnost kontaktu telefonického nebo osobního, viz návštěvy, dovolenky.

V průběhu pobytu mají zákonní zástupci možnost telefonicky nebo osobně, nejlépe prostřednictvím návštěv, viz níže, získat informace o dětech. Informace o prospěchu, chování, popř. dalších možnostech, přemístění atd. podává psycholog, etoped, sociální pracovníce, vedoucí vychovatel, ředitel, popř. další pověřený pracovníci.

3. 6. Styk se zákonnými zástupci, příbuznými a blízkými

Dítě má právo 3x týdně volat rodičům a příbuzným po skončení večerního hodnocení. Příchozí hovory jsou omezeny na jeden hovor denně, a to v době od skončení večerního hodnocení do večerky.

Návštěvy probíhají v budově v návštěvních místnostech, jsou povoleny v neděli v době mezi 9:00 a 12:30 hod., výjimku je třeba projednat se sociální pracovníci. Na návštěvu mají ze zákona právo rodiče a příbuzní dítěte, ostatní pouze v doprovodu rodičů. Pokud dítě splnilo a již mělo předchozí týden návštěvu v budově, může v doprovodu rodičů nebo zletilých příbuzných na celodenní vycházku.

Pokud dítě splnilo a již v předchozích týdnech mělo návštěvu v budově a celodenní vycházku, může mu být udělena dovolenka od pátku 14:00 do neděle 18:00, kterou může strávit u zákonných zástupců, ti si jej osobně odvázejí a osobně jej též ve stanovené době vrací zpět.

3. 7. Pobyt dítěte v DDÚ

Děti jsou rozděleny do 4 výchovných skupin podle věku a pohlaví. Nejmladší děti jsou umisťovány do skupiny Lvíčata, následují Gepardi. Tyto dvě skupiny jsou koedukované. Velcí kluci jsou ve skupině Panteři, velké holky ve skupině Kočky. Ve výjimečném případě, či při vysokém počtu dětí, vzniká pátá skupina Tygrů. K přemísťování dětí mezi skupinami dochází pouze v odůvodněných případech a vždy se souhlasem vedoucího vychovatele.

U každé skupiny se střídají 3 odborní vychovatelé, jejich služby vychází z rozpisu služeb přímé výchovné práce. Maximální počet dětí na jednoho vychovatele je osm.

Všichni vychovatelé na začátku školního roku vypracují roční plán činností, kterým se řídí.

Vychovatelům děti vykazují a oslovují je pane/paní s připojením názvu funkce nebo jména nebo příjmení. U malých dětí je samozřejmě tolerováno oslovení teto/strejdo.

3. 8. Systém hodnocení dětí během pobytu

Děti se účastní programu a jejich projev je hodnocen určitým počtem bodů. K záznamu hodnocení slouží hodnotící list dítěte, kde je uvedeno jeho jméno, datum příchodu a název skupiny, ke které bylo zařazeno. Pod těmito údaji se nachází tabulka, kam jsou do levé poloviny vedle data zaznamenávána napomenutí za prohřešky proti pravidlům nebo za slabý výkon, do pravé poloviny se píše pochvaly za aktivitu, dobré chování apod., dále je zaznamenán počet bodů a podpis vychovatele. Každé dítě dostává zvlášť body za dopolední výkon ve škole, zvlášť za odpolední výkon a zvlášť za své chování během noci respektive po vyhlášení večerky. Na hodnocení se tudíž přímo podílí speciální pedagogové, odborní vychovatelé a asistenti pedagoga.

Odborní vychovatelé musí hodnotit celou škálu oblastí. Snahu o dobré výsledky ve vzdělávacím procesu, poměr k práci a dosažené pracovní výsledky, snahu o dobré výsledky při práci ve výchovné skupině, snahu o sebevzdělávání,

upevňování základních společenských a hygienických návyků, účast na volnočasových činnostech a jiné kladné projevy a činy dítěte.

Dále je dítě hodnoceno za dodržování pořádku, čistoty, kázně, plnění pokynů a příkazů zaměstnanců zařízení, šetrné zacházení s majetkem, dodržování zásad slušného jednání s osobami s nimiž přichází do styku v prostorách zařízení i mimo něj, za zdvořilé, ukázněné čestné a spolehlivé jednání, úctu k názoru kolektivu a za ochranu cti zařízení a své skupiny. Pokud dítě nevzdoruje a plní úkoly a příkazy uložené autoritami, dostává průměrný počet bodů, který mu stačí k tomu, aby za týden splnilo, tzn. dosáhlo požadovaného počtu bodů. Za aktivitu navíc, příkladné chování apod. dostává další body, které se mu započítávají do celkové výše bodů.

V programu má hodnocení denně vyhrazen svůj prostor po večeři, obvykle v prostorách klubovny příslušné skupiny na tzv. večerním hodnocení, kdy se celá skupina s vychovatelem posadí do kruhu okolo stolu a vychovatel jednoho po druhém hodnotí. Ostatní členové skupiny zde mohou vyjadřovat svůj kritický názor na projevy jiných členů skupiny a mohou se vyjadřovat k jejich hodnocení. Za hrubé porušení vnitřního řádu a nerespektování pokynů zaměstnanců může dítě obdržet v denním hodnocení NULA, kdy nedostane žádné body, v horším případě STOP, kdy přichází o body získané za posledních 24 hodin, nejtěžší prohřešky jsou v ohodnoceny označením START, což znamená, že dítě přichází o všechny dosud získané body. Posouzení závisí do značné míry na pedagogickém pracovníkovi, mezi důvody pro STOP patří přechovávání kuřáckých potřeb, toxických látek, peněz a předmětů, jež by se daly použít jako útočné nástroje. START se uděluje za kouření, fyzické napadení, krádež, úmyslné ničení ústavního majetku, útěk a napomáhání k útěku, sebepoškozování, formy šikany a nedovolenou manipulaci s elektronikou.

Dosažené body se každý čtvrtek na večerním hodnocení sčítají a podle jejich výše je každý člen zařazen do pěti pásem - P1 až P5. Při splnění na P4 a P5 zní celkový výsledek za hodnotící týden „nesplnil“, P3 znamená, že dotyčný „splnil“, při P2 „splnil na potlesk“, kdy dotyčnému pochvalně zatleská celá komunita na pátečním týdenním hodnocení. Kdo „splnil na potlesk se zmrzlinou“ při P1, dočká se kromě uznání ve formě potlesku ještě symbolické odměny ve formě zmrzliny. Splní-li celá skupina, čeká je symbolická odměna ve formě polárkového dortu dle

jejich výběru. První týden je každé dítě ohodnoceno PN, což znamená „nehodnocen“, aby bylo zohledněna neznalost pravidel a kratší čas na dosažení potřebných bodů.

Dalšími odměnami pro děti, kterým se podařilo splnit, je možnost celodenní vycházky s rodiči v den návštěv, možnost dovolenky u rodičů, v případě P1 i samostatná vycházka na 2 hodiny (pokud předchozí týden dotyčný rovněž splnil a je starší dvanácti let), prázdninový pobyt u rodičů a vyšší kapesné, kdo splnil na P1 a P2, může jít na páteční nákup za kapesné v civilním (vlastním) oblečení. Všechny děti, které splnily minimálně na P3 a dle uvážení vychovatelů i děti ohodnocené PN, mají v sobotu nárok na odměnovou akci dle vlastního výběru, většinou se jedná o nějakou kulturní, sportovní či zábavní akci, výlet mimo areál apod. Sankcí pro děti, které nesplnily, je oproti odměnové akci pracovní činnost v budově nebo na zahradě.

3. 9. Materiální zabezpečení dětí v DDÚ

Dětem umístěným na diagnostický pobyt rozhodnutím soudu poskytuje ústav plné přímé zaopatření. Děti mají na všechny pořádané činnosti kompletní ústavní oblečení, které se dělí na ošacení školní, sportovní, pracovní a noční, dále ložní prádlo a ručníky. Každý týden probíhá výměna tohoto oblečení za čisté, spodní prádlo se mění denně, ložní prádlo každých 14 dní, v případě potřeby je možná dřívější výměna kteréhokoli prádla. Veškeré osobní věci dítěte jsou evidovány na šatním listu, který vychovatel každému dítěti založí. Cenné věci si dítě může nechat uschovat v ústavním trezoru. Součástí materiálního zabezpečení jsou hygienické potřeby, zajištění stravy, zdravotní péče, a finančních prostředků (kapesného). Výjimku zde tvoří dobrovolné pobyty (viz. níže).

3. 10. Organizace výchovně vzdělávací činnosti dětí

Do školních tříd se děti zařazují podle typu školy, roku školní docházky a aktuální úrovně znalostí. Vzhledem k nutnosti stálé průchodnosti ústavu, je možné dítě v případě potřeby přeřadit do jiné třídy.

Děti jsou ředitelem ústavu zařazeny do jednotlivých oddělení školní třídy. Rozvrh je stanoven podle jednotlivých ročníků, sestavuje jej ředitel ve spolupráci s učiteli.

Vyučování je zahajováno v 8,15 a končí ve 13,15 hodin.

Vyučovací doba je stanovena učebními osnovami pro jednotlivé ročníky.

Vyučovací hodina trvá 45 minut. Doba trvání přestávky je stanovena rozvrhem na 10 minut, velká přestávka je určena na svačinu a trvá 20 minut.

Zájmové činnosti s dětmi si organizuje vychovatel ve službě. Vychází z týdenních a ročních plánů a aktuální situace v komunitě, resp. ve skupině. Týdenní plány jednotlivých výchovných skupin přikládám v příloze. (viz. příloha č.1)

Diagnostický ústav má k dispozici 2 tělocvičny, rozlehlý sportovní venkovní areál s tenisovým kurtem, hřištěm na basketbal, házenou, malou kopanou, volejbal, travnaté fotbalové hřiště, asfaltové hřiště, kde je možné s malými dětmi trénovat jízdu na kole, kolečkových bruslích. Dále lezeckou stěnu, posilovnu, saunu, pro nejmenší děti prolézačky, pískoviště. V létě se využívá venkovní plavecký bazén.

S dětmi se jezdí na kola, lyže, brusle.

Dětem je k dispozici keramická dílna, cvičná kuchyně, ústavní pozemek, kde mohou pracovat v rámci pracovní terapie, ale i zájmově, např. pěstování kytek apod. Dále se mohou věnovat ručním pracím, šití, vyšívání, pletení. Do programu jsou zařazovány výtvarné kroužky, dramatická výchova, bodyterapie.

Každé úterý je komunitní setkání, kterému se říká Senát. Senát je setkání všech dětí s psychologem, který komunitu vede. Přítomni jsou dále všichni odborní vychovatelé, kteří jsou daný den ve službě.

Senát má jasně daná pravidla, která jsou na začátku každého setkání zopakována.

Senát patří mezi nehodnotící se program.

Účelem je zapojení všech dětí, řešení problémů v rámci celé komunity, podělení se o starosti a radosti všech zúčastněných.

Součástí setkání jsou hry, scénky nebo vystoupení, které si připravují jednotlivé skupiny.

Vychovatelé nechávají řízení Senátu na psychologovi, mohou se však zapojit, pokud jsou tázáni nebo je nutné, aby se vyjádřili k projednávanému tématu. Zároveň dbají na kázeň své skupiny, u které sedí. Je-li třeba, může psycholog vychovatele požádat, aby se Senátu neúčastnily. Jde zpravidla o případy, kdy děti chtějí s psychologem řešit nějaký problém týkající se vychovatelů.

Na závěr Senátu se loučí děti, které budou v následujících dnech odjíždět. Jde o velmi důležitou věc, kdy loučící se dítě sedí ve prostředřed komunitního kruhu a každé dítě a vychovatel se s ním rozloučí a popřeje mu něco hezkého do budoucna.

Zásadou senátu je, že projednávané věci zůstávají mezi zúčastněnými, ven se nic „nevynáší“, pokud si to zainteresovaní sami nevyžádají.

3. 11. Komplexní diagnostika v DU Dobřichovice

Prvním a hlavním úkolem ústavu je tedy komplexní diagnostika, tzn. diagnostika psychologická, speciálně pedagogická, sociální a školní. Provádí se formou pedagogických a psychologických činností. Probíhá komplexní psychologické vyšetření, zakončené závěrečnou zprávou psychologa. Ve výchově odborní vychovatelé hodnotí dítě po stránce začlenění do kolektivu, vztahu k autoritám, programu a k režimu, pracovních a hygienických návyků, vztahu k návykovým látkám, trestné činnosti, kontaktu s rodinou, hodnotí projevy na veřejnosti, orientaci do budoucna, zdravotní stav a fyzickou kondici, hospodaření s finančními prostředky, zájmovou oblast, celkově charakterizují osobnost dítěte a jeho naladění v kolektivu (společenská, efektivita, ovlivnitelnost, prosazování se apod.) a zaznamenávají metodické poznatky. Informace zapisují do databáze, součástí zápisů je průběžné hodnocení (14 dní po příchodu dítěte do zařízení), průběžný závěr (4 týdny po příchodu), konečné hodnocení (6 týdnů po příchodu) a konečný závěr (8 týdnů). Tyto 4 zprávy jsou podkladem pro závěrečnou zprávu etopeda. Součástí konečného hodnocení a konečného závěru je i návrh zařízení, kam by mělo být dítě umístěno podle toho jakou vyžaduje péči dle Zákona

č.109/2002 Sb. Hlava II. § 1. odst. 10, který hovoří o zajištění specifických výchovných a vzdělávacích potřeb pro děti:

- a) samostatné přiměřeně věku,
- b) samostatné vyžadující občasnou kontrolu,
- c) vyžadující občasné vedení a stálou kontrolu,
- d) nesamostatné vyžadující stálé vedení i kontrolu,
- e) vyžadující soustavnou intenzivní individuální péči.

3. 12. Dobrovolné pobyty v DU Dobřichovice

Dobrovolný diagnostický pobyt v diagnostickém ústavu trvá zpravidla 6- 8 týdnů, stejně jako u klasického pobytu. Pobyt je indikovaný v případě, že se u klienta vyskytnou takové poruchy chování či problémy ve vztazích, které se mu nepodařilo změnit ambulantní péčí, ale na straně druhé ještě nedosáhly takového stupně, aby byl podán návrh na ústavní výchovu.

Pobyt by měl sloužit jako preventivní výchovná péče dětem a mládeži, u kterých se vyskytují:

- problémy ve škole - např. nerespektování autority učitele, záškoláctví
- problémy v rodině
- osobnostní a psychické problémy
- počínající asociální chování - např. drobné krádeže
- počínající gamblerství či experimentování s drogou (včetně alkoholu a nikotinu)

Přijetí klienta na pobyt předchází ambulantní intervence (pedagogicko-psychologická poradna, intervence kurátora, ambulantní oddělení našeho diagnostického ústavu atp.). Toto zařízení také vypracuje doporučující zprávu o klientovi, která bude obsahovat popis jeho chování. Pobyt v DDÚ je dobrovolný a je podmíněn souhlasem rodičů či zákonných zástupců, a také klienta samotného.

Dobrovolnému pobytu předchází nejméně dva úvodní rozhovory s osobním garantem dobrovolného pobytu (etopedem, popř. s psychologem z našeho

zařízení) a rozhovor s naším psychologem. V jejich průběhu se rodiče i klient mají možnost seznámit a režimem a řádem diagnostického ústavu a pravidly dobrovolného pobytu. Výsledkem úvodních rozhovorů je buď doporučení dobrovolného pobytu či zamítnutí. V záporném případě je klientovi doporučen vhodnější typ intervence. V případě nastoupení k pobytu je mezi zákonnými zástupci, klientem a garantem dobrovolného pobytu podepsána smlouva (viz. příloha č. 2). Porušení smlouvy klientem či zákonnými zástupci je důvodem k předčasnému ukončení pobytu. Zpráva o předčasném ukončení a důvody, které k tomu vedly jsou zasílány na OSPOD.

Zákonní zástupci se podílejí na úhradě péče ve smyslu platných právních předpisů. Výše úhrady za pobyt odpovídá výši úplaty za stravování klienta v diagnostickém ústavu, která se rovná výši nákladů na potraviny a výši úplaty za jedno lůžko na jeden kalendářní měsíc. Dále rodič skládá na osobní účet dítěte zálohu, z které je klientovi vypláceno kapesné, podle běžných pravidel udávajících výši kapesného (viz. výše, kapitola materiální zabezpečení dětí).

System návštěv, kontaktu s rodiči, psaní dopisů je stejný jako u klasického pobytu. Výuka dítěte během pobytu probíhá podle individuálního výukového plánu v naší škole přímo v areálu diagnostického ústavu. S domovskou školou dítěte je uzavřena dohoda, jejíž součástí je právě i individuální výukový plán. Při ukončení pobytu je klientovi vypracováno doporučení následné péče, tj. návrh řešení, jak pokračovat v nastartovaných změnách.

Cílem je nastartování změn v té oblasti, kde má dítě problémy, eventuelně posílení pozitivních projevů v jeho chování.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu této diplomové práce je zmapovat průběh dobrovolného pobytu u skupiny sedmi klientů a na základě použitých výzkumných metod odpovědět na zvolené výzkumné otázky a potvrdit či vyvrátit danou hypotézu.

5. Výzkumná strategie, výzkumné otázky a hypotézy

5. 1. Použité metody zkoumání

Pro výzkumné postupy v praktické části jsem si zvolila kvalitativní metody zkoumání a to zejména z důvodů nízkého počtu dětí, které v daném mapovaném období dobrovolný pobyt absolvovaly. Kvalitativní metoda i více vyhovovala charakteru a cílům mé práce. Hlavním prostředkem pro mě byla případová studie. Volila jsem metody analýzy dat, osobních rozhovorů a pozorování.

5. 1. 1. Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum má mnoho definic, ale zjednodušeně můžeme říct, že kvalitativní metodologie je založená na indukci, zatímco kvantitativní metodologii můžeme nazvat deduktivní, logicko deduktivní, nebo hypoteticko- deduktivní.

Při induktivním postupu odvozujeme od singulárních výroků tvrzení obecného univerzálního charakteru, které má ovšem pravděpodobnostní povahu, neboť singulární výroky nepopisují všechny možnosti.

Kvalitativní výzkumníci používají zejména tyto tři typy dat: data z rozhovorů, data z pozorování a data z dokumentů.

Můžeme tedy vyvodit definici kvalitativního výzkumu zohledňující všechny úhly pohledu:

Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu. (Švaříček, Šedová, 2007).

Úkolem badatele je tedy vypátrat, jak sami aktéři rozumějí sociálním situacím a které důvody je vedou k určitému jednání.

Účastníci výzkumu jsou zkoumáni v přirozeném prostředí a v různé míře se podílejí na tvorbě závěrečných výsledků výzkumu.

Kvalitativní výzkum dále stojí na známém poznatku, že platnost zkušenosti stoupá s mírou subjektivní účasti poznávajícího. Subjektivita badatele je vnímána jako přínos pro pochopení zkušenosti.

5. 1. 2. Případová studie

V odborné literatuře nepanuje mezi jednotlivými autory vždy bezvýhradná shoda nevymezení . Hranice mezi jednotlivými pojetími však nejsou příliš ostré a v zásadě lze říci, že případová studie, jak vyplývá z názvu, je empirickým designem, jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málo případů. Základem případového šetření musí být sběr skutečných dat vztahujících se k objektu výzkumu. (srov. Bassegy, Stake, Yin)

Podstatné vždy je, že v případové studii badatel usiluje o komplexní porozumění případu v jeho přirozeném prostředí. Cílem je interpretovat interakci mezi případem a okolím.

Badatel kromě více informačních zdrojů využívá veškeré dostupné metody sběru dat. Klíčové jsou pro případové studie všechny kvalitativní techniky, tj. všechny formy pozorování, rozhovorů, analýza dokumentů apod.

Následující případové studie jsem rozdělila na několik částí. Nejdříve uvádím osobní a rodinnou anamnézu klienta, následují důvody, kvůli kterým byl do DDÚ

umístěn. Pak se snažím zmapovat průběh pobytu klienta, kde využívám průběžné hodnocení, průběžný závěr a konečný závěr- jde o zprávy, které píší kmenoví odborní vychovatelé daného klienta (viz. příloha č. 3). Je nepsaným pravidlem, že každou ze třech zpráv by měl psát jiný vychovatel, aby pohled na chování klienta nebyl ovlivněn subjektivním vnímáním vychovatele. Dále příkládám rozhovory s klientem a jeho zákonným zástupcem a to v doslovném přepisu. Na konci případové studie shrnuji předešlé části studie a snažím se zhodnotit celý dobrovolný pobyt, případně zmiňuji můj vlastní předpoklad o prognóze klienta.

5. 2. Popis zkoumaného vzorku

Výzkumným souborem této práce je sedm klientů Diagnostického ústavu Dobřichovice, kteří zde v období 06/2009 až 03/2010 absolvovali dobrovolný pobyt. Jedná se o dvě dívky a pět chlapců. Nikdo z nich, kromě Nikoly s Davidem se spolu během pobytu nepotkali. Snahou totiž vždy je, aby ve aktuálním složení dětí v DDÚ byl vždy jen maximálně jeden klient na DP. V případě, že je v DDÚ hodně dětí a nebo z jakéhokoliv jiného důvodu náročná situace, tak se dobrovolné pobyty vůbec nepřijímají. Nejčastěji se jednalo o klienty ze skupiny Panterů, pak Koček a Gepardů. Ve věkové skupině Lvícat najdeme dobrovolný pobyt málokdy.

5. 3. Stanovení hypotézy

Jako hypotézu jsem si stanovila:

Absolvování dobrovolného pobytu v Dětském diagnostickém ústavu v Dobřichovicích ve většině případů nevyřeší výchovné problémy, kvůli kterým klienti k Dobrovolnému nastoupili.

5. 4. Výzkumné otázky

1. Jaké jsou nejčastější důvody, které vedou rodiče k umístění dítěte do DDÚ na dobrovolný pobyt?
2. Co rodiče dětí od DP očekávají?

3. Je možné, aby DP vyřešil alespoň dočasně výchovné problémy u dětí, kvůli kterým k DP nastoupily?

6. Vlastní šetření

6. 1. Případová studie č. 1 : Patrik

Osobní a rodinná anamnéza

Patrik (12 let), matka o něj po jeho narození nejevila zájem, abus. drog, momentálně v VTOS. Otec neuveden. O chlapce se chvíli staral matky přítel, kterému pomáhala jeho matka. Ta si ho pak vzala do pěstounské péče. Patrik jí říká babičko. Pěstounka žije s nezletilým a svojí zletilou dcerou, která je alkoholička a nepečuje o své dítě (momentálně v ÚV). Patrik navštěvuje čtvrtou třídu ZŠ pátým rokem (opakoval 1. třídu). Prospěch ve škole má velmi slabý, škola navrhovala umístění do speciální školy, to však pěstounka rezolutně odmítla. Patrik má rád kolektivní sporty, za ZŠ hraje házenou. Jakékoliv návykové látky neguje

Důvody umístění v DDÚ

Pěstounka nezvládá péči o dítě - v důsledku svého vysokého věku, sociokulturní odlišnosti (pěstounka je romské národnosti, Patrik nikoliv) a neschopnosti nastavit výchovná pravidla. Výchovně selhávala i u vlastních dětí (nevlastní otec Patrika v dětství rovněž v ÚV). Není schopná nezletilého přimět k docházce do školy. Patrik si dělá co chce. Pěstounka je hyperprotektivní, žije z finančních prostředků nezletilého. Byl jí zrušen invalidní důchod. U Patrika náznaky sebepoškozování na rukou.

Průběh DP

Průběžné hodnocení (po 14ti dnech pobytu)

Patrik přišel do skupiny klidný a vyrovnaný. Od počátku se snažil spolupracovat. Brzy se však dostavili plačtivé a úzkostné stavy. Patrikovi docházelo, že tu bude opravdu 2 měsíce.

Velkou motivací je fakt, že je v DÚ na DP, což znamená, že po skončení

diagnostiky půjde zpět domů.

Program a režim respektuje. Je aktivní a pracovitý. Nejvíce ho baví sportovní činnosti, ve kterých podává lehce nadprůměrné výkony,

Ve skupině se ihned skamarádil s chlapci jeho věku a začal se podílet na skupinovém dění. Je schopen přednést svůj názor, avšak není tvrdohlavý a dokáže se podřídit autoritě vychovatele.

Jeho konfliktnost je relativní. Je pravdou, že si od vrstevníků nenechá nic líbit, ale sám "šarvátky" nevyvolává. Spíš se jen tak "pošťuchuje", ale ne se záměrem ublížit.

Velkým problémem jsou stravovací návyky. Patrik je velice vybíravý. Nejí maso a zeleninu. Většinu jídel nezná a automaticky má k nim odpor. Chutnají mu sladkosti, které by jedl neustále.

Někdy je opravdu složité, přesvědčit ho, aby se pokusil alespoň něco pozřít.

Dalším problémem je rodinná situace. Neproběhla ještě žádná návštěva, Babička tvrdí že nemá peníze. Patrik to nese velice těžce. Stýská se mu.

Patrik se zatím jeví, jako mírně problémové dítě, které je zvládnutelné běžnými ped. prostředky.

Průběžný závěr (po 4 týdnech pobytu)

Po svém příchodu, kdy se zdálo, že svůj pobyt jakžtakž přijal, začaly problémy . Atakoval své okolí požadavkem na okamžité zrušení DP. Bombardoval babičku, která zprvu ještě projevovala jakýsi zájem o něj. Po dohodnutých intervencích s etopedem se jeho chování v tomto poněkud uklidnilo. Ve skupině měl toho času problémy s Petrou a Drahou, než přijal jejich standardní chování . Po jejich odchodu se navázal na Denise a začal se více angažovat v drobných klukovinách. Nešlo však o nic mimořádného. Jeho nejmarkantnějším problémem je stravování. Ze začátku odmítal pozřít téměř vše. Poté po malých dávkách málo, avšak s velkou dávkou komentářů a výhrůžek, že se pozvrací. Protože prý to, či ono nejí. Většina jeho napomenutí pochází z jídelny.

Ve skupině ač z největších, nemá ambice stát se lídrem, spíše je submisivní. Program a režim přijal. Labilní ve svých projevech. Sklony k somatizování. Krom výše zmíněných problémů se stravováním tak jiné kázeňské prohřešky nemá.

Výtvarný projev je na slaboučké úrovni, pracovní dovednosti průměrné. Sportovně je docela nadaný, ale technicky průměrný v míčových hrách, šikovnější je v tanečních kreačích.

Jeho předchozí problémy bylo zřejmě možné řešit větší důsledností ve výchově, avšak to je kámen úrazu. Postupem chladl vztah babičky, stále slibovala, že přijede, ale nestalo se tak. Patrik se však zde aklimatizoval do té míry, že záchvaty pláče z počátku ze zklamání sláby a teď je jen otázkou, jak dopadne jeho DP. Vzhledem k zájmu, četnosti a kvalitě kontaktů je otázkou, jestli by pro něj nebyl lepší pobyt v běžném DD, než stávající nejistota u babičky.

Konečný závěr(po 6-ti týdnech pobytu)

Patrik udělal na sobě velký kus práce. Sice je ještě dost co zlepšovat, sám nemá nově nabyté dovednosti ještě úplně osvojené, ale je to velký posun oproti počátku pobytu. Scény s pláčem, kdy se dožadoval okamžitého zrušení DP a návratu domů, v podstatě zmizely, problémy jsou jen po telefonátech babičce, kdy je totálně rozhozen z jejího obojetného přístupu. S odstupem času se jeví Patrik jako chlapec, který by nemusel mít žádné výchovné problémy, pokud by měl nastavena alespoň přiměřená pravidla. Slyší na korekce, nemá nějaké výrazné záseky, v kolektivu dětí nepůsobí problémy, po navázání bližších kontaktů s Denisem se trochu pohoršilo jeho vystupování, ale poté, co dostal start za společnou účast v krádeži, včas zabrzdil. Je to dítě, které by podle všeho mohlo lépe prospívat v DD, či ještě lépe v nějaké jiné náhradní rodině, než v aktuální, kde neví, na čem vlastně je. Patrik je šťastný za projevený zájem ze strany dospělého. Ten musí leckdy vyslechnout neuvěřitelné báchorky z domova, ve kterých se Patrik před okolím předvádí jako velký a bohatě zajištěný borec. Ve skutečnosti babička omlouvala své neježdění právě tím, že má peníze " pouze " na Patrika.

Patrik není nějak manuálně zdatný na drobnou činnost, ani výtvarně na tom není moc dobře. Sportovně se rád vyřádí, je snaživý, průměrně technicky vybavený, nesklouzává do somatizování. Jeho intelektové schopnosti zřejmě nejsou dle jeho účinkování ve výchově na příliš vysoké úrovni.

Ve skupině se sblížil s Denisem, který tvrdil, že jsou bratřenci, ale babička to vyvrátila. Svěřené úkoly si plnil docela svědomitě.

Stravování byl z počátku velký problém, nejedl téměř nic, u všeho se mu prý chtělo

zvracet. Hygiena je přiměřená věku. Pod dozorem dospělého si je schopen udržet pořádek ve věcech.

Pokud mu proběhne DP a vrátí se zpět do prostředí, ze kterého vzešel, je důvodná obava, že se nebude vyvíjet jeho chování a vývoj žádoucím směrem.

Rozhovor 1 (prováděný před nástupem do DDÚ)

Otázky pro zákonné zástupce:

1) Jaké důvody vás přinutily k nastoupení dítěte k dobrovolnému pobytu?
Kluk nechce chodit do školy a neposlouchá mě.

2) Zkoušeli jste i jiné možnosti, jak vaše problémy s dcerou/ synem řešit?
Jaké?

Říkala jsem, že neposlouchá, tak co bych měla řešit. Na prdel už samozřejmě dostal hodněkrát, ale nic si z toho nedělá.

3) Co od dobrovolného pobytu očekáváte?

Jak očekávám? No snad, že pak bude dobrej - to je jasný!

4) Stručně popište vaši rodinou situaci:

Mam Patrika a pak holku, ta je postižená. Patrika nikdo nechtěl, tak se o něj staram - ani není muj pokrevní příbuzným, ale to neřešíme. Jinak je nás doma hodně- vždycky někdo přijde a někdo odejde. Horší jsou peníze- ty byl chtěli všichni, ale nikdo mi je nedá.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Víš jaké důvody vedly k nastoupení k dobrovolnému pobytu?

Protože jsem zlobil babičku a nechtěl chodit do školy.

2) Myslíš, že se něco po tomto pobytu změní?

Já už do školy chodit budu- babičce jsem to říkal, ale neposlouchala mě. Když mě se tam nelíbí, protože jsou na mě děti ve škole zlí.

3) Stručně popiš vaši rodinou situaci:

Bydlím s babičkou, někdy je tam děda. Pak je tam teta, bratřenci a sestřenice- je nás doma hodně. Ale nejsou to moji praví bratřenci- jenom jako. Babička nemůže pracovat, protože je nemocná a taky se stará o tetu a o mě. Máma nevím, kde je, asi umřela, protože jinak by si mě nechala.

Rozhovor 2 (prováděný cca 1 měsíc potom, co byl klient zpátky doma)

Otázky pro zákonného zástupce:

- 1) Splnil dobrovolný pobyt, to co jsem od něj očekával/a ?
- 2) Změnilo se u nás doma něco? A co?

Babička Patrika se po ukončení pobytu už do DDÚ nedostavila. Když jsem jí volala, tak na můj dotaz, jestli jí mohu položit nějaké otázky mi položila telefon.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

- 1) Jak jsem pobyt v DDÚ zvládal?
Mě se tam líbilo, ale stejskalo se mi po babičce. Taky mi vadilo to jídlo- radši mam hranolky s kečupem nebo párek.
- 2) Co se u nás doma po mém návratu změnilo?
Chodím do školy, ale nelíbí se mi tam. Chtěl bych na jinou školu.
- 3) Ovlivnil mě nějakým způsobem pobyt v DDÚ?
Naučil jsem se bruslit a plavat a taky tam mam spoustu kamarádů. Taky se snažim nezlobit a nevztekat se.

S Patrikem jsem mluvila po telefonu, když volal do DDÚ svému kamarádovi.

Resumé:

U Patrika bylo už od začátku jasné, že výchovné problémy nejsou takového rázu, aby byl nutný dobrovolný pobyt. Během pobytu babička téměř nespolupracovala, Patrika v telefonu odbývala s tím že na něj nemá čas a to že nemůže přijet na návštěvu mu vysvětlovala tím, že si za to může sám, protože zlobil a ona mu teď musí platit tento pobyt. Patrik evidentně citově strádal, rychle se navazoval na

každého dospělého, který se mu více věnoval. Problém byl také s tím, že babička pobyt nezaplatila v daném termínu a sociální pracovníci nezvadala telefon. Když byla obeznámena, že pobyt tedy bude předčasně ukončen, tak přišla pobyt zaplatit, ale Patrika vidět nechtěla. V rozčilení pak řekla sociální pracovníci, že kdyby on nebyl její jedinec příjem peněz, tak už je dávno v ústavu, protože je to zmetek. Na konci dobrovolného pobytu jsme čekali, zda si ho vyzvedne. V případě, že by se v daný den nedostavila, tak by hned bylo vydáno PO. Bylo totiž zřejmé, že pro Patrika by ústavní výchova v nějakém menším DD byla rozhodně lepším řešením, než pobyt u pěstounky. Pěstounka si však chlapce vyzvedla, její přivítání s ním bylo naprosto chladné. Můj názor je, že budoucí vývoj tohoto chlapce u pěstounky rozhodně nemá dobrou prognózu. Dá se očekávat, že v budoucnu ho stejně čeká ústavní výchova.

6. 2. Případová studie č.2 : Renata

Osobní a rodinná anamnéza

Renata (14 let). O jejích vlastních rodičích nemáme informace. Ve třech letech byla poprvé společně se svým rodným bratrem umístěna do pěstounské péče, její pěstouni je však po třech letech vrátili zpět do DD, protože se jim narodilo vlastní dítě. V jedenácti letech byli společně s bratrem umístěny do pěstounské péče podruhé. Renata žije v pěstounské rodině spolu se svým rodným bratrem Patrikem (15 let)a nevlastními sourozenci - Zuzana, Jakub a Petra. Matka pracuje v domově pro seniory otec je v důchodu. Renata ráda maluje, sportuje, občas jezdí na kole, ráda cvičí. Doma mají kočky a psa, jednu kočku má oblíbenou. Ráda se dívá na televizi – hlavně na seriály. Chodí do 7 třídy ZvŠ. Ve škole ji nejvíce baví kreslení, chodila i do výtvarného kroužku. Nebaví ji a nejde jí matematika. Ve škole má nejlepší kamarádku, s ostatními vychází dobře. Alkohol a návykové látky neguje. Dívka je velmi zamklá, ale více v přítomnosti rodičů. Matka se jeví lehce hyperprotektivně, lepší vztah má Renata k otci, více mu důvěřuje. Projektivně sebe samu označuje za smutnou a tichou. Dívka je orientována v prostoru, při komunikaci nedokáže udržet oční kontakt. Rodina je spolupracující, rádi by problém vyřešili tak , aby dívka mohla zůstat v jejich péči a nevracela se do ústavu.

Důvody nástupu k DP

Jako důvod k nástupu do DD rodiče uvádějí krádeže ve škole společně s kamarádkou. Jednalo se o mobilní telefon (ten prý chtěla spolužačka) a finanční obnos – prý si chtěly něco koupit. Důvodem krádeží není hmotná nouze, protože Renata dostává denní kapesné. Dle rodičů je Renata velmi snadno ovlivnitelná kamarády. Rodiče mají strach, aby něco nepodcenili, protože jim na Renatě velmi záleží a neradi by o ni přišli.

Průběh pobytu

Průběžné hodnocení (po 14- ti dnech pobytu):

Renata se nesměle a do této doby velmi tiše až introvertně zapojila do režimu zařízení a skupiny Koček. Od prvních dnů toho moc nenamluvila, důvěru okolí si získávala velmi pomalu. Pomalost je Renatě vlastní, vše jí dlouho trvá. Renata je sice pomalejší, ale zato svědomitá a v práci pečlivá. O spolupráci se snaží, jen občas bývá roztržitá a nedává pozor na své oblečení. S novým prostředím se vyrovnala dobře, těšila se sem.

Režimové prvky chápe a rozumí jim. Prvního prohřešku se dopustila, když se políbila s Danem a vysloužila si první napomenutí. V činnostech je však velmi aktivní a nemusí být napomínána.

Do skupiny zapadla bez problémů a děvčaty byla hezky přijata. Vzhledem ke své povaze, nekonfliktní a mírné, nemá s nikým potíže. Nikoho si příliš nevšímá a s nikým se ani nebaví. Nejbližší má však k Nikole a donedávna přítomné Tereze. Renata je samorost, vystačí si sama. Dívčích "záležitostí" se neúčastní, není drbna a nemá snahu na sebe vůbec upozorňovat. K žádnému střetu doposud nedošlo. Dospělé respektuje, ale nepatří k těm dívkám, které by si přišly jen tak popovídat. Občas na něco upozorní a já z ní mám pak dojem, že si žije jakoby v pohádce a jen na chvíli se podívá do našeho světa. Alenka v říši divů...K hodnocení se staví poctivě, i když vyvolává dojem laxního až apatického dítěte.

Průběžný závěr (po 4 týdnech pobytu):

Úroveň pracovních dovedností je dobrá, Renata dokáže být trpělivá a u dané činnosti vydrží až do konce. Je pečlivá.

Dospělou autoritu respektuje, nemá problémy s příkazy. Do každé činnosti se zapojuje.

Fyzická kondice odpovídá jejímu věku, je na dobré úrovni.

Dívka o sebe dbá, dodržuje základní hygienické návyky. Chodí upravená a čistá.

Hezky maluje a má cit pro výtvarnou činnost. Sport jí též nečiní potíže.

Má pravidelný telefonický styk s rodiči, kteří jí též navštěvují a ona jezdí na víkendy domů.

Jak sama říká má lepší vztah s otcem. S mamkou moc nemluví, prý rychle mluví.

Je zde zaznamenán posun v jejím verbálním projevu. Renča se již tolik neostýchá promluvit před kolektivem. Zdaleka to není mluvká, ale pokud se rozhodne mluvit, je to vždy k věci. Je dobrý pozorovatel a zdá se, že umí odhadnout povahu druhých. Přestože vypadá na první pohled naivně, určitě to tak není.

K opačnému pohlaví se chová zdrženlivě. Mezi chlapci je oblíbená a všichni se k ní chovají hezky. S děvčaty si též rozumí, s nimi se dokáže i rozdovádět a smát, jen jí to nejde tak moc s dohledem dospělého.

Úniky do nemocí nemá, jako jedna z mála dětí nebyla doposud na marodce.

V budoucnosti se chce stát uměleckou malířkou pokojů (nástěnné kresby)

S náročnou situací se vyrovnává tak, že se do sebe uzavře, nemluví. Zde jsme těchto situací moc nezažily.

Žádné podvody nebo vědomé lži jsme zde nezaznamenali.

Alkohol, kouření neguje. Za svěřené peníze si kupuje sladkosti a cetky.

Je to introvertní dívka, která má své vlastní názory. vyslechne si názor jiného a pokud se jí zamlouvá, tak jej přijme, není snadno ovlivnitelná. Má pozitivní myšlení, přestože je tichá tak je společenská a v kolektivu oblíbená.

Konečný závěr (po 6- ti týdnech pobytu)

Renata neměla od prvních dnů sebemenší potíže s adaptací. Rychle přivykla běhu zařízení, kolektivu i vychovatelům. Od začátku se snaží o spolupráci, je nekonfliktní a vůči ostatním dětem velmi přátelská. Její dosavadní hodnocení je vzorné.

Renata je tichá, submisivní, introvertní dívka, trochu nejistá. I přes přirozenou pasivitu se do činností zapojuje. Bez připomínek přijme jakoukoli nabízenou aktivitu, ale stále s přístupem "mouchy snězte si mě". Pro okolí je často nečitelná, nikdy nemluví o svých pocitech, nesvěřuje se. Radost má z toho, když se vychovatel podívá na její rodinné album.

Dívka je šikovná, pracovitá a pohybově nadaná. Při běžných pracích se jí daří, práci vykonává pečlivě a trpělivě. Renatu baví míčové hry, čtení, malování a kreslení. Má hezký vztah ke zvířatům.

Renata byla v DÚ umístěna mimochodem i z důvodu krádeží ve škole společně s kamarádkou. Během pobytu k žádné další trestné činnosti nedošlo.

Renatě vyhovuje klidnější prostředí a máločetná skupina vrstevníků. Pomalu navazuje vztahy a vůči okolí je dlouho nedůvěřivá. Je samozřejmě ráda za sebemenší pochvalu či uznání.

Pedagogické radě doporučujeme vrátit dívku zpět do pěstounské péče.

Rozhovor 1 (prováděný před nástupem do DDÚ)

Otázky pro zákonné zástupce:

1) Jaké důvody vás přinutily k nastoupení dítěte k dobrovolnému pobytu?

Renatka je velmi snadno ovlivnitelná kamarády a proto se s nimi svezla v každém průšvihy. Doma je hodná a pracovitá, ale ve škole byla vyšetřována z důvodů, že se svou nejlepší kamarádkou ukradla mobilní telefon a nějakou hotovost. Přitom dostává kapesné a když si řekne, že potřebuje peníze navíc, tak je také dostane. Podle mě se jen chtěla zavděčit kamarádce.

2) Zkoušeli jste i jiné možnosti, jak vaše problémy s dcerou/ synem řešit?

Jaké?

Problém jsme řešili společně s dětskou psycholožkou, ale protože je Renča velmi introvertní a málokoho si k sobě pustí, tak nám doporučila dobrovolný pobyt, abychom jí na to dali více času.

3) Co od dobrovolného pobytu očekáváte?

Doufáme, že všechno bude jako dřív. Máme strach abychom o ní nepřišli-ona je jinak opravdu naprosto bezproblémová. A už jednou byla z pěstounské péče vrácena, tak nechceme aby to musela zažívat znovu. Vždyť je to jenom nešťastný děcko.

4) Stručně popište vaši rodinou situaci:

S manželem jsme svoji 25 let. Máme tři vlastní děti a dvě v pěstounské péči- Renatku a jejího bratra, se kterým žádné problémy nejsou. Všechny děti spolu hezky vycházejí a myslím, že jako rodina jsme docela v pohodě.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Víš jaké důvody vedly k nastoupení k dobrovolnému pobytu?

Protože jsem kradla a kamarádím se s špatnýma lidma. Když mi bydlíme v malý vesnici a já tam nikoho jiného nemam.

2) Myslíš, že se něco po tomto pobytu změní?"

Chci být doma s taťkou, mamkou a sourozenci. Nebudu dělat už žádný průšvihy- už teď to vím.

3) Stručně popiš vaší rodinou situaci:

Žiju s taťkou a mamkou, ale nejsou to moji vlastní rodiče, ale pěstouni. Pak mam další tři sourozence, brácha je můj vlastní a ostatní jsou nevlastní. Mám ale všechny ráda stejně.

Rozhovor 2 (prováděný cca měsíc potom, co byl klient zpátky doma)

Otázky pro zákonného zástupce:

1) Splnil dobrovolný pobyt, to co jsem od něj očekával?

Renatka se teď hrozně moc snaží. Na doporučení vaší psycholožky jsme se s Renčou dohodli, že bude navštěvovat nějaké kroužky u nás ve městě, aby mohla poznat jiné kamarády. Chodí teď na volejbal a na fotbal- z obojího je moc nadšená. Taky jsme jí přihlásili na kreslení. Paní profesorka je z ní unešená- Renatka má prý velký talent. Snad už bude všechno dobrý.

2) Změnilo se u nás doma něco? A co?

Změnilo i nezměnilo. Jsme teď všichni víc v pohodě, protože věříme, že už je to všechno za námi. Taky si všichni společně více povídáme- o svých problémech, radostech a tak. Je to moc milé.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Jak jsem pobyt v DDÚ zvládal?

Mě se tam hrozně líbilo- byly tam moc fajn děti a našla jsem si tam opravdové kamarády. Taky mě bavil program- hlavně sportování. Teď chodím na sportovní kroužky i doma a je to super. Tak y se učím kreslit u profesorky kreslení- chtěla bych pak dělat výtvarnou školu.

2) Co se u nás doma po mém návratu změnilo?

Je to lepší. S našima si víc rozumím a mám pocit, že mě víc chápou. Hrozně se teď všichni snažíme. Se sourozenci to bylo dobrý vždycky.

3) Ovlivnil mě nějakým způsobem pobyt v DDÚ?

Moc mi to pomohlo. Víím, že jsem předtím dělala blbosti- když já chtěla udělat radost kamarádce. Je to těžký když člověk nemá kamarády. Teď mam nový kamarády na fotbale- teda hlavně kluky, ale aspoň nepomlouvaj.

Resumé:

V případě tohoto dobrovolného pobytu, bylo hned od začátku jasné, že výchovné problémy nejsou závažného charakteru. Většina problémů vyplývala ze snadné ovlivnitelnosti Renaty kamarády, kterým se snažila zavděčit. Přispíval tomu i fakt, že Renata bydlí na malé vesnici, kde moc kamarádů na výběr nemá. Ukázková byla spolupráce rodiny s institucemi, evidentně se v tom umí orientovat díky absolvování žádání o pěstounskou péči. Rodiče měli velký strach, aby o Renatu nepřišli, tak se velmi snažili. Dobrovolný pobyt byl v tomto případě prospěšný pro obě strany a velmi napomohl ke správné komunikaci mezi rodiči a klientkou. Prognóza u této dívky je velmi pozitivní.

6. 3. Případová studie č. 3: Nikola

Rodinná a osobní anamnéza

Nikola se narodila r. 1994. Rodiče jsou rozvedeni, nežijí spolu od dívčích čtyř let. Nikola je v péči matky, s otcem se vídá nepravidelně. Z jeho strany má polorodého pětiletého bratra.

Matka dlouho byla s dcerou sama, ale poslední dva roky žije s přítelem, se kterým dívka nejprve vycházela docela dobře, ale jejich vztah se výrazně zhoršil od té doby, co Nikola doma krade peníze. Dívka přiznala, že byla zvyklá mít matku jen pro sebe, ale přítel jí nijak neubližuje, naopak se dlouho snažil o to, aby ho měla ráda.

Nikola opakuje sedmou třídu ZŠ, na konci roku neklasifikována, do školy od února skoro nechodila. Matka to od září řešila přestupem na jinou školu, kde však dívka byla jen několikrát. Místo školy se raději potuluje s partou starších kamarádů, mezi kterými má i osmnáctiletého přítele.

Do budoucna by chtěla pokračovat na obchodní akademii, chce si udělat maturitu. Kouří asi 15 cigaret denně, poslední dobou se to snaží omezit. Několikrát experimentálně THC, při příjmu pozitivní, naposledy prý před 14 dny. Ostatní drogy nezkoušela.

Důvody nástupu k DP

Zhoršení prospěchu ve škole, rozsáhlé i neomluvené absence, toulání, nerespektování matky, domácí krádeže.

Nikola se místo školy poflakuje s partou starších přátel. Matce a jejímu příteli krade peníze, za které kamarádům kupuje cigarety a další věci. Většinu dne posedávají v parku, kouří a povídají si. Občas si zakouří marihuanu, Nikola si prý dala pouze párkrát. Nabízeli jí i další "věci", ale ty odmítla, bojí se. Má osmnáctiletého přítele, jsou spolu krátce, ale dívka vypadá zamilovaně. Pohlavní styk spolu neměli.

Odpoledne před nástupem na DP matce utekla a vrátila se až pozdě večer, prý se chtěla rozloučit s kamarády. Matka dlouho pracovala na směny, ale poté, co Nikola začala mít problémy ve škole a přestala respektovat daná pravidla, se dohodla na pravidelné pracovní době, aby měla větší kontrolu. I přesto, že dceru vozila do

školy, dívka z ní utíkala, neplnila dohodnutá pravidla, nechodila domů (i několik dní) a kradla doma matce peníze. Jednalo se i o částky v řádu sto a tisícikorun, nejvíce asi 8 tisíc (peníze brala i tehdy, když bylo jasné, že to byla ona). Kupovala za ně hlavně cigarety pro kamarády, se kterými se potulovala místo školy.

Průběh pobytu

Průběžné hodnocení (po 14- ti dnech pobytu)

Nikola byla při příchodu do zařízení klidná, tichá, a chvílemi plačtivá. Během týdne si zde zvykla a skamarádila se s ostatními dívkami ve skupině. Nikola je samostatná, vytrvalá, pohybově nadaná. Raději tančí než sportuje. Výtvarné práce jí baví.

Hygiena je na dobré úrovni, ráda se hezky obléká.

Telefonuje si s matkou, při telefonátech již několikrát uvedla, že lituje svého chování a ujišťuje mamku, že se polepší.

Je to normální děvče v pubertě a tak flirtuje s chlapci, ale mile bez vulgárností a vyzývavosti. Líbí se jí zde Jiří , který doposud její náklonnost opětuje.

Dosud zde nebyla nemocná. Někdy si ztěžuje na koleno, které si pohmoždila před rokem. Je to spíše v situacích, kdy se jí nechce na výlet nebo kolo.

Přiznává alkohol, THC vše konzumováno s partou.

Nikola rozhodně není konfliktní typ, pokud začíná kdekoli docházet ke třenicím, odchází do ústraní, nechce se do ničeho zamíchat. Je to společenská, milá holka s běžnými problémy pubertáka. Není ta první v řadě, ale rozhodně se nenechá do ničeho vmanipulovat pokud sama nechce. Velmi dobře si uvědomuje proč tady je a podle toho se taky chová. Zde doposud funguje dobře, otázkou je jak bude svoji zkušenost zde, dalece vnímat až bude doma.

Průběžný závěr (po 4 týdnech pobytu)

Nikola je zdravé, dospívající děvče, které se v mnohém dokáže postarat samo o sebe. Co se týče práce, dokáže být velmi pečlivá a snaživá. Někdy mívá tendence se vyvléknout, ale jsou to převážně dívčí nálady a přirozený truc. Vytrvalost dává najevo při sportu ovšem pod podmínkou chlapeckého publika. Daří se je při výtvarných aktivitách, ráda tančí. S respektováním autorit nemá Nikola výrazné

potíže. Někdy utrousí poznámku na jejich požadavek, ale její chování nikdy nepřekročilo hranici slušnosti. Nikola má vůči dospělým silnou sebekontrolu a je si velmi dobře vědoma, jaké by její negativní projevy mohly mít dopad. Manuálně je šikovná, dobrých výsledků dosahuje při typicky dívčích pracích. Fyzicky je Nikola v pořádku. Během pobytu u nás byla jednou nemocná se žaludečními potížemi. Celkově chodí upravené a čistě, i když co se týče oblečení, není náročná. Má svůj osobitý, moderní styl, podmíněný stylem hip hop. Dbá na sebe, ale není fintivá. U Nikoly není na prvním místě víkendové líčení za P1.

Nikolu baví kolektivní sporty, ve výchově. Ve škole jsou to přestávky. Přála by si buď vystudovat obchodní akademii anebo jít na hotelovou školu a být barmankou. Nikola má splněné veškeré podmínky pro dovolenky domů a matka si jí pravidelně bere. Její chování si matka pochvaluje. Z poslední návštěvy se Nikola vrátila posmutnělá. Doma se prý nudila při sledování televize a také se nepohodla s matčíným přítelem. S ním se údajně vztahy v poslední době zhoršují. S matkou si pravidelně telefonují.

Nikola se na veřejnosti umí chovat slušně a způsobně. Pokud má kolem sebe chlapce, ráda se předvádí a komentuje okolí. Od prvních dní u nás se několikrát zamilovala, popletla několik hlav a napsala desítky milostných dopisů. Zájem o chlapce je u Nikoly na jednom z prvních míst, stejně tak smutnění po nich a řešení dívčích, srdečných problémů.

O bývalém prostředí Nikola příliš nemluví. Zpočátku zmiňovala staršího přítele, který se nedávno zabil na motorce. Otevřeně přiznává časté pobývání venku s kamarády, nicnedělání, pokuřování cigaret i marihuany (několikrát denně). Během víkendových návštěv doma za kamarády utíká.

Do nemoci Nikola neutíká. Když se jí vyloženě nechce, svede to na před rokem namožené koleno.

Nikola je pravidelnou uživatelkou marihuany, uvádí až 7 jointů denně. Alkohol měla údajně naposledy na Silvestra (vodka).

Za kapesné si kupuje sladkosti a pití a doma peníze utrácela za cigarety, občas pizzu k obědu. Ke svěřeným věcem se chová svědomitě.

Během pobytu k žádnému výraznému konfliktu, podvodu ani útěku nedošlo. Po poslední návštěvě domova vzniklo podezření na opakované užití THC, které se jistě nepotvrdilo (zbytková hladina v moči). Nikola je od té doby snaživá a pokorná. Sama o sobě si myslí, že je společenská a kamarádká. Také se charakterizuje

jako ulítlá a stydlivá. Když nemá náladu, bývá prý agresivní. Ráda pomáhá, ale jen když se jí chce a když se jí to líbí...

Nikola je v každém případě, vzhledem k věku, náladová a často nečitelná. Má vcelku silnou vůli a dokáže být pozitivní a veselá. Ve skupině i v kolektivu patří k dominantnějším dětem. Na ostatní dívky má dobrý vliv, není konfliktní ani zákeřná. Umí druhého vyslechnout a sdílet s ním jeho trápení. Vztah k vlastní osobě je pozitivní, Nikola je sama se sebou spokojená tak jak je. K afektivnímu jednání u ní nedochází.

Konečný závěr (po 6-ti týdnech pobytu)

Celý pobyt zde se střídaly Nikoly nálady jako aprílové počasí. Během chvíle se dokáže z rozjásané a veselé nálady dostat do rozmrzelé a uplakané podoby. Z 99% je vždy důvodem nějaký chlapec. Nikola se velmi rychle „zamiluje“ a pokud se vyskytne nějaký problém (neopětovaná náklonnost, odjezd kamaráda) je z toho pro Nikolu tragédie. Chybějící zub má, proto že se o chlapce svého srdce poprala. V tomto smyslu nemá na své chování správný náhled.

Je to společenská dívka, která chce vynikat a být lídrem. Ovšem pokud narazí na silného protivníka, začnou půtky a většinou vyklidí pole, není to žádná bojovnice. To jí postačí, aby se dostala do špatné nálady. Pak odmítá činnosti a je jí v tom daném okamžiku jedno, zda dostane napomenutí, či zkaží hru ostatním. Ponoří se do svého splínu a to jí stačí.

Na pracovní činnost průměrná, při činnostech je lenivá. Sport jí jde pokud má správné obecenstvo, tedy chlapce. To se umí předvádět, ovšem pokud není vše podle jejího přání, dokáže předvést ultralempla.

Zde nebyla trestná činnost zaznamenána.

Dívka potřebuje pevné vedení s jasně určenými pravidly. Nikola je zvyklá na to, že se jí odpustí prohřešky, tomu by se mělo zabránit, jinak si neuvědomí, že má zodpovědnost za svoje jednání.

Vzhledem k tomu, že je zde na DP, bude se Nikola vracet zpět k matce.

Rozhovor 1 (prováděný před nástupem do DDÚ)

Otázky pro zákonné zástupce:

- 1) Jaké důvody vás přinutily k nastoupení dítěte k dobrovolnému pobytu?

Nevěděla jsem, co dál. Nikola mi doma kradla peníze, lhala mi do očí. Ve škole měla tak zameškáno, že jí na konci roku neklasifikovali. Také nesnesla mého přítele, který se opravdu snažil i když mu to zrovna neulehčovala.

2) Zkoušeli jste i jiné možnosti, jak vaše problémy s dcerou/ synem řešit?

Jaké?

Dříve jsme navštěvovali SVP, z toho však Nikola měla srandu- není hloupá a ví, že když jim odkývne to co chtějí slyšet, tak je to v pohodě. Ona pořád má pocit, že je to všechno hrozná legrace a že vlastně o nic nejde- přitom mi přijde hrozně nešťastná. Taky jsme zkoušeli psychologku, ale ta mi řekla, že je to puberta, ať vydržim. Jenže já jí nechci tolerovat, že doma krade a nechodí do školy. Vždyť kam to pak povede dál?

3) Co od dobrovolného pobytu očekáváte?

Já ani vlastně nevím. Už jsem nějak přestala věřit, že to bude lepší. Hrozně mi na Nikče záleží a chci mít normální holčičku jako ostatní rodiče. Přitom ona je tak chytrá.

4) Stručně popište vaši rodinou situaci:

Od Nikoly čtyř let žijeme samy bez manžela. Po rozvodu si pořídil novou rodinu. Nikola se s ním občas vídá, ale on s ní chce být za dobře, takže jí nevychovává, jen jsou kamarádi. Má svou rodinu, tak mu je to jedno. Už dva roky mám nového přítele a od začátku se snažím, aby ho Nikola přijala. Byla zvyklá mě mít sama pro sebe, tak žárlí. Přitom on se fakt snaží a má jí rád.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Víš jaké důvody vedly k nastoupení k dobrovolnému pobytu?

Kradla jsem doma, chodila domu pozdě a chodila za školu. Taky nenávidím matky přítele, což jí sere.

2) Myslíš, že se něco po tomto pobytu změní?

Nevim, to všechno záleží.. Mě mrzí, že jsem mámě ublížila- mam jí hrozně ráda. Ale já to taky nemam jednoduchý a nikdy jsem neměla. Jenže to už nikdo nevidí. Já jsem pro ostatní nevděčný zmetek. Ale mě je vlastně jedno, co si ostatní myslí..

3) Stručně popiš vaší rodinou situaci:

Donedávna jsem byla sama s mamkou- to bylo fajn. Naši se rozvedli, když jsem byla malá. S tátou občas někam zajdem, asi mě má rád, ale má už jinou rodinu a já jsem mu jedno. Máma teď má přítele a oba mají pocit, že budem ideální rodinka. Přitom jim nedochází, že on mým tátou nikdy nebude. Vetřel se k nám a má pocit, že mě může vychovávat. Občas mám pocit, že ho má máma radši než mě.

Rozhovor 2 (prováděný cca měsíc potom, co byl klient zpátky doma)

Otázky pro zákonného zástupce:

1) Splnil dobrovolný pobyt, to co jsem od něj očekával/a?

Nikola mi hned po nástupu k vám volala a brečela a všeho litovala. Tak jsem začala věřit, že to bude lepší. Hodně mi pomohla vaše etopedka se kterou jsem v pravidelném kontaktu a radím se s ní o všech problémech s výchovou Nikoly. Je dobrý mít náhled někoho zvenčí. Nikola je rozhodně lepší než dřív a zatím dodržuje dohodnutá pravidla, která jsme společně s etopedkou sepsali při odchodu z DDÚ. Já musela udělat také nějaké ústupky, tak se to snažím dodržovat. Dá se říct, že zatím je vše v pořádku. Ale zatím je to krátká doba, tak to nechci zakřiknout.

2) Změnilo se u nás doma něco? A co?

Více spolu komunikujeme. Snažím se Nikolu více pochopit. Mám pocit, že e zlepšil její vztah s mým přítelem- zatím se oba hodně snaží. Také teď trávíme více času společně- chodíme na večeře, do kina a tak.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu

1) Jak jsem pobyt v DDÚ zvládal?

Ze začátku jsem z toho měla hrozný strach, ale nakonec to bylo fajn. Poznal jsem tam spoustu kamarádů se kterými jsem v kontaktu doteď. I když občas mi tam bylo ouvej.

2) Co se u nás doma po mém návratu změnilo?

Já i mamka se snažíme dodržovat dohodnutá pravidla. Také si spolu víc povídáme. Zatím všechno klape, tak nad to nepodělám.

3) Ovlivnil mě nějakým způsobem pobyt v DDÚ?

Uvědomila jsem si, jak moc mam mamku ráda a jaký kraviný jsem dělala. Taky jsem trochu změnila pohled na mámy přítele. Snažím se s nim být zadobře a nedělat mu naschvály. Je to docela fajn.

Resumé

Nikola během pobytu působila velmi vstřícně k jakýmkoliv změnám, jen aby vše fungovalo jako dřív. Uvědomovala si, že její chování nebylo v pořádku a že se sebou musí něco udělat. Nicméně je zřejmé, že party se jen tak nevzdá, jde tedy o to, aby se postupně naučila komunikovat s matkou a dát tak jejich vztah do pořádku. Důležité také bylo, co nejvíce Nikolu nasměrovat k tomu, aby změnila pohled na matky přítele. Vzhledem k tomu, že matka i dcera k sobě ztratily důvěru a neuměly už spolu normálně komunikovat, přestože jim na sobě navzájem hodně záleží, bylo na etopedovi, aby jim k sobě pomohl najít cestu. Před koncem dobrovolného pobytu byla sepsána dohoda o dodržování pravidel, kterou podepsala jak Nikola s matkou, tak matky přítel. Matka s Nikolou dochází jednou měsíčně ambulantně do DDÚ k etopedce a v případě nějakých problémů matka s etopedkou komunikuje telefonicky. Vzhledem k velké snaze všech zúčastněných se problémy doma urovnaly a zatím vše funguje, tak jak má. Zde můžeme zhodnotit dobrovolný pobyt jako velmi úspěšný.

6. 4. Případová studie č. 4: Marek

Rodinná a osobní anamnéza

Marek (14 let). Rodiče jsou v rozvodovém řízení, Marek žije s matkou v rodinném domku prarodičů, kde žije ještě jeho strýc s rodinou. V rodině má vedoucí slovo děda, pak babička, Marka a jeho matku oba vnímají na stejné úrovni. Matka byla provozní v restauraci, nyní je bez práce. Otec je kuchař, pracuje na směny a dle vyjádření Marka ve volném čase jen pije alkohol. se synem se stýká omezeně a spíše na bázi kamarádké. Marek chodí do sedmé třídy ZŠ, uvádí nejprve do 5. třídy průměrný a lepší průměrný prospěch, později se změnou školy (nyní formálně vedený ve 3. škole) došlo ke zhoršení prospěchu vlivem záškoláctví. Požívá alkohol ve všech nuancích, opilost nesčíslněkrát, THC, pervitin - experimentálně,

kuřák. Jako koníčky nejprve uvádí párty a vše s tím spojené. Později připouští i to, že ho baví sport. Hlavně fotbal a nohejbal. Také rád jezdí na kole. Na svůj věk působí velmi vyspěle a vyzrále.

Důvody nastoupení k DP

Matka přišla pro vstupní informace na základě doporučení ředitele ze ZŠ Mokropsy, důvodem je masivní záškoláctví, toulky se závadovou partou, užívání návykových látek, zřejmě trestná činnost ve spolupachatelství, selhání rodičovské autority vlivem nefunkčního rodinného prostředí. Marek uvádí záškoláctví, partu a spory rodičů s následným přestěhováním se k prarodičům. Při přijetí odeznívající modřina na levém oku - důvody uvádí, že byl večer přepaden a okraden a v rámci přepadení, že dostal pěstí do oka, nelze vyloučit i jiný mechanismus zranění tj. že byl ten, kdo přepadl. Popisuje zážitky s partou, nevyhýbá se ani nepříjemným věcem, má náhled na své chování, ale nedokáže závadové chování ovládat. Parta je pro něho v současné době suplem rodiny, která nefunguje. Matku podezírá, že má známost, otec nejeví o jeho osobu zájem z důvodu alkoholové závislosti. K matce uvádí silné citové pouto, k otci jednoznačně verbalizuje chlad. Během hovoru o nepříjemných věcech se snaží být stále nad věcí, emotivně se neangažuje až do okamžiku, kdy hovoří o nejsilnějších zážitcích z rodiny - lituje toho, že matce řekl, že jestli mu dá facku, že jí vrátí. Velmi opovržlivě se vyjadřuje o otci, který se válí po chodníku, pomočený a pokálený a Marek ho musí odvést domů a uložit...

Údajně bude jednání před soudem o uložení trestu 29.9. (tj. něčeho se dopustil a dle zákona č. 218/2003 Sb. může být nařízena ústavní výchova).

Průběh pobytu

Průběžné hodnocení (po 14- ti dnech pobytu)

Při příchodu pozorný, bedlivě pozoruje okolí a vnímá potenciální nebezpečí. V průběhu pobytu se zdá, jako by se stavil do opozice, ale zatím se do otevřeného konfliktu nepouští. Od počátku pobytu vystupuje sebevědomě, snaha o spolupráci s vychovateli se mu nedá upřít.

K programu zaujímá rezervovaný postoj, chvíli váhá, jestli se má připojit, myslí si

své, ale nakonec se rozhoupe a zapojí se. Režimové prvky mu dělají obtíže, není zvyklý na pravidelnost, určitý stálý řád, omezení svých zájmů a respektování pokynů vychovatelů.

Ve skupině má určité stálé postavení, vyzařuje respekt, ale nevyvíjí na ostatní nějaké nátlakové akce. Je schopen však podlehnout negativním názorům jednotlivce, přidat se k němu a vytvořit ve skupině nepříjemné klima. K dospělým nemá vyhraněný postoj, snaží se je respektovat a preferuje mužskou autoritu. Na otázky dospělých odpovídá s určitým nadhledem a kontroluje svou situaci.

Průběžný závěr (po 4 týdnech pobytu)

Marek se snaží ukončit dobrovolný pobyt, ale není informovaný o problémech, které ho následují, zejména s ohledem na jeho minulost - celkem rozsáhlá jinak trestná činnost, návrh na výchovné opatření dle z. 218/2003 Sb. a další. V oblasti trestního práva podal státní zástupce návrh na dohled probačního úředníka, ale bude se jednat teprve příští týden. Marek si neuvědomuje, že to nemusí být ukončeno dohledem nad výchovou, ale ústavní výchovou nebo dokonce ochrannou výchovou. Marek si myslí, že když bude chodit do školy, tak je problém vyřešený. Neuvědomuje si, že když rodina nedá hranice (a ta je evidentně nedá) je tu znovu a možná s rozsudkem o ÚV. Marka moc trápí neurovnané vztahy v rodině, alkoholismus otce - už se ani nestaví do pózy světáka, ale už začíná věci nazývat pravým jménem. Zatím mám pocit, že dobrovolný pobyt v jeho případě má význam pro uvědomění si hlavních problémů jeho vlastních i rodinných. Marek jasně stanovuje začátek jeho vlastních problémů, kdy začala parta nahrazovat fungující rodinu, dokáže analyzovat současné poměry v rodině, mluví velmi otevřeně o vztazích mezi rodiči o jeho zájmu o alkohol, drogy atd. Pokud dobrovolný pobyt nedokončí je to jednoznačný signál, že není schopen udržet výchovné hranice a není toho schopná ani jeho rodina z toho důvodu je jasné, že soud přitvrdí a nařídí ústavní výchovu - v tomto smyslu jsem hovořili, zdálo se, že Marek pochopil. Prosím s vysvětlování stejným způsobem - docházka do školy je pouze jedním pravidlem, které musí Marek dodržovat.

Konečný závěr (po 6- ti týdnech pobytu)

Během zdejšího pobytu mělo jeho chování konstantní podobu. Rozhodně se snažil ze všech aktivit co nejvíce ulít, bohužel mu to usnadňovalo opakované ošetření

bradavic na kožním. Měl to jako výborné alibi, že nemusí sportovat. Jinak se dá říci, že spolupracoval, ale není rozhodně v jednoduché situaci.

Marek je na svůj věk mnohem vyspělejší, než jeho vrstevníci. Má za sebou i mnohem více zkušeností s alkoholem a THC, než by bylo zdrávo.

V pracovních činnostech se vždy snažil a svoji práci odvedl dobře, ostatní režimové prvky snáší hůře. Je tak trochu nepořádník. Zájmy moc žádné pozitivní nemá.

Svoje minulé problémy většinou bagatelizoval a tvrdil, že v tom přeci nejel sám. Během pobytu bylo zřejmé, že jeho problémy vyvstávají z neuspořádaného rodinného prostředí (otec alkoholik) a rozvodu rodičů. Změna prostředí mu ještě přitížila a zhoršila jeho situaci především se ve škole. Jeho další docházka do školy v Mokropsích je trochu problematická, možná by se mělo uvažovat o jiné škole.

Rozhovor 1 (prováděný před nástupem do DDÚ)

Otázky pro zákonného zástupce:

1) Jaké důvody vás přinutily k nastoupení dítěte k dobrovolnému pobytu?
Od té doby, co začaly naše problémy s manželem, tak Marek začal dělat průšvihy. Už ani nevím, kolikrát mi ho domu přivezla policie. Také nechce chodit do školy- už ho ze dvou vyhodili. Mam pocit, že mě absolutně nerespektuje- je mu úplně jedno, co mu říkam a že se trápim.

2) Zkoušeli jste i jiné možnosti, jak vaše problémy s dcerou/ synem řešit?
Jaké?

Dávali jsme mu tolikrát ještě šanci, aby začal sekat latinu, ale měl z nás srandu. Domácí vězení a zákazy na něj neplatí. Stejně si dělá, co chce. Na možnost dobrovolného pobytu mě navedl až ředitel ze ZŠ Mokropsy.

3) Co od dobrovolného pobytu očekáváte?

Že se Marek změní a přestane blbnout, vždyť takhle je na cestě do kriminálu.

4) Stručně popište vaši rodinou situaci:

S manželem se rozvádíme- je to agresor a alkoholik. Marek se s ním občas vídá, ale moc ho rád nemá. Bydlíme v domě s mými rodiči. Mého otce Marek alespoň trochu poslouchá.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Víš jaké důvody vedly k nastoupení k dobrovolnému pobytu?

Záškoláctví, krádeže aut, vloupačky do chat, loupežný přepadení, experimentování s drogami, nerespektování matky.. A proč to chcete vědět, když to všechno víte? Jsem prostě grázl..

2) Myslíš, že se něco po tomto pobytu změní?

Bylo by to asi fajn- už jen kvůli mé matce, protože se kvůli mně trápí. Ale asi tomu sám moc nevěřím..

3) Stručně popiš vaší rodinou situaci:

Naši se už nějakou dobu rozvádějí. Táta je debil a alkám. Bydlím s mámou, dědou a babičkou. Všichni jsou na mě neustále naštvaní kvůli mým průserům a vymejšlej, co všechno by na mě mohli ještě vyzkoušet, když jejich výchovný metody selhaly.

Rozhovor 2 (prováděný cca 1 měsíc potom, co byl klient zpátky doma)

Otázky pro zákonného zástupce:

1) Splnil dobrovolný pobyt, to co jsem od něj očekával?

Splnil i nesplnil. To že mi řekli, že Marek se jen tak nezmění a hodně záleží na mě mi zrovna moc nepomohlo. Na druhou stranu vidím, že Marek je trochu jinej a má snahu na sobě začít pracovat. Dost ho vyděsila hrozba ochranné výchovy.

2) Změnilo se u nás doma něco? A co?

Marek se zatím snaží, do školy chodí... Ale je to příliš krátká doba...

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Jak jsem pobyt v DDÚ zvládal?

Měl jsem trochu problém s dodržováním pravidel- byl jsem zvyklej si dělat co chci já, né to, co mi nakazujou druzí. Ale jestli to chcete vědět upřímně, tak mě se u vás líbilo. Vychovatelé byli první lidi, koho vůbec zajímalo jak se cítím a proč to všechno dělám. Našel jsem u vás spoustu lidí, který mi fakt přirostli k srdci a to jak mezi dětmi tak vychovateli.

2) Co se u nás doma po mém návratu změnilo?

Doma asi nic, máma pořád neví co se mnou. Já se zatím snažím být v pohodě.- už jenom kvůli ní- neměla jednoduchém život. I do školy chodím, i když mě to tam pěkně sere.

3) Ovlivnil mě nějakým způsobem pobyt v DDÚ?

Spoustu věcí jsem si uvědomil. Já je teda věděl i předtím, jen vy jste mě trochu nakopli☺.

Resumé

V případě Marka se jedná o pubertálního chlapce pocházejícího z výchovného prostředí postrádající pevné hranice. Ve výchově absentuje otec, pozitivní mužský vzor sice nalézá v otci matky, necítí k němu však potřebný respekt. V sociálním kontaktu je přátelský, společenský, působí sebejistě a v kolektivu je zvyklý být vnímán jako imponující osoba.

Hlavním přínosem dobrovolného pobytu bylo to, že si dokázal ujasnit vlastní i rodinné problémy. Jasně stanovuje začátek svých vlastních problémů, kdy začala parta nahrazovat fungující rodinu, dokáže analyzovat současné poměry v rodině, mluví velmi otevřeně o vztazích mezi rodiči o jeho zájmu o alkohol, drogy atd.

Rád by své chování změnil, ale není příliš pravděpodobné, že to dokáže.

Možná zvládne chodit do školy, ale se zneužíváním THC a alkoholu bude mít zásadní problém. Stejně tak se asi nebude vyhýbat současným kamarádům.

Rozhodně bude potřebovat podporu rodiny a pevně daná a jasná pravidla s okamžitou korekcí při jejich porušení, čehož maminka asi nebude schopna.

Matce bylo doporučeno pravidelně ambulantně docházet do našeho zařízení.

Přišla však pouze jednou a pak už ne. V jeho případě je prognóza velmi nejistá a dá se čekat, že chlapec stejně jednou skončí v ÚV.

6. 5. Případová studie č. 5: Jan

Rodinná a osobní anamnéza

Honza (15 let). Žije sám s matkou, má dva dospělé sourozence, kteří žijí již samostatně. Matka pracuje v DHL Praha jako skladnice, má třísměnný provoz. Rodiče jsou 2 roky rozvedeni, otec pil a na matku i děti byl hrubý. Momentálně žijí spokojeně, vztahy mají dobré, syn pouze nerespektuje dané dohody a do školy chodit nechce. Jan dochází do 8 třídy ZŠ, devátým rokem. Momentálně matka změnila školu, ze ZŠ v Kostelci, kam nechodil a měl čím dál více problémů na ZŠ Pečky. Alkohol neguje, pil jen u příležitosti oslav kamarádů, THC pouze experimentálně (před 2 roky), je kuřák (krabička/den). Honza je astmatik, bere ráno a večer léky. Honza hrál dříve fotbal, ale oddíl se rozpadl a Honzu už to tam nebavilo. Rád posiluje, chtěl by tady hodně cvičit. Nebrání se žádnému programu, sám tvrdí, že režim potřebuje. Od pobytu si slibuje, že dostane pod kůži režim a bude pro něj jakýmsi poučením, chce se zlepšit kvůli sobě a hlavně kvůli mámě. Je nastaven na spolupráci a komunikaci.

Důvody k nastoupení k DP

Problémy trvají cca 2 roky, Jan ztratil motivaci ke škole, má zameškané hodiny, další už mu matka nehodlá omlouvat, obávají se, že dříve nebo později by byl Honza umístěn soudně. Doma spolu vycházejí dobře, je ochotný není mu cizí žádná práce, ale neplní dohody, nechodí včas a v pořádku domů. Problémy na minulé ZŠ nebyly je záškoláctví, ale i jiné (zapálení kontejneru, rvačka, kouření THC), které na něho dle jeho slov "hodili". Problémy trvají cca od rozvodu rodičů, kterým se jim oběma ulevilo, ale Jan ztratil motivaci ke škole, nedejde do školy nebo z ní odejde, neplní dohody, nechodí včas a v pořádku domů.

Průběh pobytu

Průběžné hodnocení (po 14- ti dnech pobytu)

Při příchodu do zařízení byl bojácný, ale na všechno se ptal a měl zájem vyhovět požadavkům vychovatele. O svých problémech hovořil až posléze, až si uvědomil, že nám (vychovatelům) může důvěřovat. Vzhledem k tomu, že složení skupiny panterů je aktuálně v dobré kondici a náladě, zapadl v celku rychle do programů a

aktivit a jeho adaptace se obešla bez vážnějších výhrad. Snaží se spolupracovat, ale občas se chová zbrkle a působí nepřírozně.

V programech si nevymýšlí, splní, oč je žádán, ale chybí mu pružnost a rychlé rozhodování. Ve sportu je aktivní i přes svůj handicap - astma. Hraje velmi dobře fotbal, musí si ale často odpočinout, vydýchat, sednout na lavičku a pak se snaží hrát dále a pokračovat ve sportu. Je vidět, že s režimovými prvky není zcela srozuměn, ale je předpoklad, že v průběhu pobytu si zvykne a zdejší řád a režim přijme zcela samostatně.

Ve skupině je spíše v submisivní roli, rozkoukává se a hledá, kde by se mohl uplatnit. Navenek působí dojmem "slušného" chlapce, který má zájem se něčemu naučit a je si vědom, že za své prohřešky je třeba pykat. Nepřízná však, že i za neúčast ve škole musí nést osobní odpovědnost.

K dospělým má respekt, staví se k nim rezervovaně, ale může to být póza.

Vyzařuje zbytečný strach, obával se zřejmě horších podmínek a přijetí.

Průběžný a konečný závěr nejsou vzhledem k předčasnému ukončení DP ze strany matky k dispozici.

Rozhovor 1 (prováděný před nástupem do DDÚ)

Otázky pro zákonné zástupce:

1) Jaké důvody vás přinutily k nastoupení dítěte k dobrovolnému pobytu?

Už dlouho dobu mě Honza trápí tím, že chodí za školu. Což o to, za školu chodí občas každý, ale on už překračuje všechny hranice. Nejhorší je, že jsem mu to dokonce ze začátku omlouvala, aby neměl zbytečné problémy. Dostali jsme se tak do bludného kruhu. Teď mam pocit, že mi už začíná přerůstat přes hlavu a já jeho chování nemám po kontrolou. Mám pocit, že jsem si to zavinila sama. Po rozvodu jsem měla pocit, že mu musím všechno vynahradiť a chránit ho a všechny průšvihy jsem mu odpouštěla. Jenže pak z menších průšvihů byly větší průšvihy a tak se to postupně stupňovalo, až jsme skončili tady...

2) Zkoušeli jste i jiné možnosti, jak vaše problémy s dcerou/ synem řešit?

Jaké?

Navštěvovali jsme společně pedagogicko-psychologickou poradnu, ale nemělo to žádný efekt.

3) Co od dobrovolného pobytu očekáváte?

Doufám, že se tomu mému troublemakerovi rozsvítí v hlavě a dojde mu, že tady už přestává veškerá sranda. Přece jen je to pořád dítě a má určité povinnosti. Mám strach, aby nakonec neměl nařízen diagnostický pobyt soudně. Doufám, že se naše problémy dobrovolným pobytem vyřeší.

4) Stručně popište vaši rodinou situaci:

S otcem Honzy jsem se před dvěma roky rozvedla- byl to alkoholik a v opilosti byl agresivní na mě i na Honzika. Myslím, že rozvodem se ulevilo nejen mě, ale i synovi. S otcem se nevidá- nemá zájem. S Honzou bydlíme sami, vztah máme hezký. Honza se mi doma snaží, co nejvíce pomáhat. Mám ještě dva dospělé syny, oba už žijí vlastní životy. Honza má k oběma velmi silný vztah a dost na ně dá.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Víš jaké důvody vedly k nastoupení k dobrovolnému pobytu?

Hlavním důvodem bylo, že jsem nechodil do školy a nechodil domů, tak jak jsem

měl. Taky mám prý špatný kamarády, ale kamarádi za mé problémy rozhodně nemůžou. Do školy jsem nechodil protože jsem nechtěl já, ne moji kamarádi. Taky tam mám i jiný problémy, ale za ty jsem nemohl, ty na mě hodili kámoši.

2) Myslíš, že se něco po tomto pobytu změní?

Nevím, jestli za to bude moct tenhle pobyt, ale mam v plánu začít do školy pořádně chodit, i když to pro mě asi bude aspoň ze začátku hodně těžký. Ve škole mě to totiž vůbec nebaví- mnohem radši bych šel pracovat. Ve škole mi hrozili, že pokud tam nezačnu chodit, tak dostanu ústavku a budu muset do pasťáku. To bych fakt nechtěl.

3) Stručně popiš vaši rodinou situaci:

Naši jsou už přes dva roky rozvedení. Máma se s tátou rozvedla, protože chlastal a pak jí mlátil. Mě mlátil taky často- byl to kretén. Jsem rád, že spolu

nejsou. Bydlím jenom, s mámou a myslím, že si docela rozumíme- je spíš jak moje starší ségra. Tátu nevidám vůbec. Ještě mam dva bráchy- ti sou starší a už s námi nebydlej.

Rozhovor 2 (prováděný cca 1 měsíc potom, co byl klient zpátky doma)

Vzhledem tomu, že DP matka ukončila předčasně. Položila jsem jim otázky, když přišli k psychologce na ambulantní sezení cca. šest týdnů po ukončení pobytu.

Otázky pro zákonného zástupce:

1) Splnil dobrovolný pobyt, to co jsem od něj očekával?

I když jsem si Honzík vzala domů dřív, tak mám pocit, že mu ta lekce úplně stačila. Zatím nebyl ani jednou za školou a doma seká latinu. Mám pocit, že mam doma úplně jiného kluka. Snad mu tenhle přístup vydrží.

2) Změnilo se u nás doma něco? A co?

Zlepšil se určitě náš vztah. Sepsali jsme si na doporučení psychologky pravidla, která budeme oba dodržovat a myslím, že nám to zatím docela jde. Také jsme se poprvé otevřeně bavili o mém rozvodu a o otci. Bylo to bolestivé, ale díky tomu jsme si zase o trochu blíž,

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Jak jsem pobyt v DDÚ zvládal?

Když řeknu, že dobře, tak mi to asi neuvěříte, co? Mě se tam docela líbilo, ale vadilo mě, že mi někdo organizuje den. Taky se mi stýskalo po mamce a po kamarádech. I když jsem tam u vás spoustu fakt dobrech lidí poznal.

2) Co se u nás doma po mém návratu změnilo?

Myslím, že teď je to doma úplně v pohodě. Protože chodím do školy, tak se doma vůbec nehádáme. Vždycky jsme měli s mámou super vztah, ale teď je to úplně v klidu.

3) Ovlivnil mě nějakým způsobem pobyt v DDÚ?

Rozhodně tak, že mi došlo, že v ústavu fakt skončit nechci a že pro to budu asi muset něco udělat.

Resumé

Honza se od začátku jevil jako chytrý a šikovný kluk, jehož hlavním problémem bylo masivní záškoláctví. Problém byl, že ač měl s matkou velmi silný vztah, tak nebyl schopen ji uznávat jako autoritu. Matka mu projevovala trochu „opičí lásku“, čímž ho jen utvrzovala v pocitu, že si může dělat, co chce. Hned od začátku pobytu bylo evidentní, že se matka vůči Honzovi cítí kvůli DP velmi provinile. S tím Honza kalkuloval a soustavně po telefonu a při návštěvách tlačil, aby pobyt ukončila. šlo o zjevné citové vydírání ze strany Honzy, čímž se potvrdila domněnka, že Honza má matku omotanou kolem prstu a umí s ní velmi obratně manipulovat. Po necelých dvou týdnech matka volala do DDÚ, že chce ukončit dobrovolný pobyt. Na návštěvě o víkendu měla ze syna špatný pocit - kruhy pod očima, celý bílý, prostě to prý nebyl on. Má za to, že 14 dnů u nás mu již stačilo a že si zcela jistě rozmyslí, zda se chce v "takovém prostředí" ocitnout po rozhodnutí soud. Přestože jí psychologka její počínání rozmlouvala, trvala si na svém. Proto byl pobyt po 14- ti dnech ukončen. Do budoucna je další vývoj Honzova chování velmi nejistý a pokud se opravdu nepoučí, což málo pravděpodobné, tak hrozí, že OSPOD nakonec stejně PO vydá a Honzu ústavní výchova nemine.

Po necelých 4 měsících Honza nastoupil k nám do DDÚ na základě PO vydaného soudem. Důvodem byla masivní absence ve škole. Honza z toho byl velmi zdrcen jeho matka též. V době odevzdání této práce byl stále ještě v DDÚ, takže není známo, co s ním bude dál. Pravděpodobně bude umístěn v některém z typů dětského domovu se školou, aby se naučil respektovat pravidla a dokončil si základní školní docházku.

6. 6. Případová studie č. 6: David

Rodinná a osobní anamnéza

David (13 let) žije ve společné domácnosti s matkou, babičkou a 8- mi letým bratrem. Rodiče nebyli nikdy sezdáni, po narození Davida spolu žili krátce. Matka žije s Davidem, mladším synem a babičkou v družstevním bytě 2+KK, který je standardně vybaven. Je registrována na ÚP, nikdy nepracovala, její příjem činní cca 9 tisíc měsíčně, pravděpodobně jí finančně vypomáhá babička z důchodu.

Matka má nyní přítele, uvádí, že již 8 let. Na výchově Davida se ale podílet nechce, s rodinou nežije. David asi od 7 let nemá kontakt s otcem, který byl často ve VT a nyní je v očekávání opětovného nástupu do VT. S dobrovolným pobytem otec nesouhlasil a sděloval, že by si chtěl vzít syna do péče, ale vzhledem k blížícímu se nástupu do VT to nebylo reálné řešení. Během řešení situace s nástupem Davida do DÚ otec uváděl, že matka je gamblerka, závislá na hracích automatech, ale pravděpodobně se jednalo spíše o snahu matku očernit než o realitu. David chodí do sedmé třídy a ve škole má velmi dobrý prospěch. Nekouří, drogy neužívá, z alkoholu zkusil pouze ochutnat pivo od babičky. Rád hraje fotbal, rád hraje hry na PC - ale nemá PC doma - hraje u kamaráda. Má rád střílení a závody, někdy i logické. Také se rád dívá na DVD a televizi, hlavně na bojové filmy a kreslené. Sbírá kartičky hokejistů a nálepky fotbalistů.

Důvody k nástupu k DP

Nerespektuje autoritu matky ani babičky, je verbálně agresivní, vyhrožuje matce i dětem ve škole. Bratra dle matky týrá, pere se s ním, škrtí ho. Ve škole nevhodné chování k učitelkám, drzé poznámky, vulgární výrazy. V létě absolvoval pobyt v psychiatrické léčebně, po návratu bylo jeho chování ještě horší. David trpí život ohrožující obezitou. Rodina před ním zamykala jídlo, protože jinak snědl na co přišel. V minulosti se podrobil ozdravnému pobytu v dětské ozdravovně, ale bez větších úspěchů. Matka také uváděla noční pomočování u Davida ještě v nedávné době, současně však upozorňovala na to, že šlo možná o demonstrativní záležitost - stávalo se to pouze doma, např. během hospitalizace v PL se to nikdy nestalo.

Průběh pobytu

Průběžné hodnocení (po 14- ti dnech pobytu)

Davidova reakce na umístění do DÚ byla v zásadě klidná. Opatrně se začal vyptávat na chod zařízení, pravidla apod. Z jeho komunikace bylo patrné, že se jedná o chytrého kluka, který si potřebuje zmapovat situaci, aby věděl, kde se to vlastně ocitl a jak by se měl chovat, aby bylo vše v pořádku.

S novým prostředím se tedy vyrovnal celkem rychle. Nedostavili se žádné plačtivé

stavy, či naopak agresivní negace všeho v okolí. David se s lehkým úsměvem na rtech bez problému zapojil do skupinového dění, s tím že se bude snažit spolupracovat.

Ač David trpí nadváhou (100 kg), jeho zapojení do všech programových činností, to nijak zvlášť neovlivnilo. Hlavně při sportu bylo patrné, že ho jeho váha neomezuje. Možnost těchto aktivních činností přijal s nadšením.

Ve skupině zaujímá vůdčí postavení. Ostatní děti převyšuje intelektem i vzrůstem. Prosazuje se hlavně svou zdatnou komunikací. Fyz. sílu zatím nepoužil, i když je toho dle svých slov schopen.

Jeho vztah k dospělým se může jevit jako problematický. David chce diskutovat, často se však dostává na hranici drzosti a pak si připadá ukřivdění, je-li mu další možnost diskuze upřena, s tím že má dospělou autoritu zkrátka poslechnout. Tyto situace David nezvládá, zatím se však vyvaroval otevřeného konfliktu.

Průběžný závěr (po 4 týdnech pobytu)

David se dobře adaptoval. Ve skupině patří mezi vůdčí osobnosti. Je bystrý, vnímavý. Rád mluví, snaží se mít komunikaci pod kontrolou. Občas jeho připomínky hraničí s drzostí či provokací, ale není to nic, co by neprovázelo období puberty. Navzdory silné obezitě, pro kterou by mohl být terčem posměchu, ho děti spíše obdivují a respektují. Ani on nemá výraznou averzi k dětem. Chová se k nim přátelsky, občas díky své mentální převaze trochu velitelsky. Sám si většinou ze své tloušťky nic nedělá. Problémy však nastanou při osobní hygieně, kdy se s ohledem na vyžlata ve skupině stydí svléknout ve sprše, nebo přejít chodbu ve triku a slipech. Rovněž oblékání patří mezi další stresové situace. Davidovy sebeobslužné návyky jsou na dobré úrovni. Pod důsledným dohledem dospělého dokáže ve věcech i v péči o sebe udržet chvályhodný průměr. Ale kdyby bylo na něm, je mu vcelku jedno, kam věci pohodí a v jakém stavu je najde. Průšvih jsou jeho stravovací návyky. Není sice příliš vybíravý, ale jeho porce jsou někdy neúměrně velké. V jeho případě by měl vládnout přísný pokyn o nutriční hodnotě potravin. Kromě toho by měl být jeho příjem sladkostí z domova i za kapesné ostře sledováno. Není tajemstvím, že se dojídá čokoládami a na budově se „dopijí“ sladkými limonádami.

David měl donedávna omezené sportovní aktivity na minimum. Přesto prokázal, že

mu sport není cizí. Rád se nabídne družstvu jako brankář ve florbalu i fotbalu a nezklame. Tak jako ostatní hoši se jeho zájmy pohybují na poli práce na PC, sledování DVD, vybarvování tuningových modelů aut apod.

Dokáže být pracovitý, spolehlivý.

Konečný závěr (po 6- ti týdnech pobytu)

Davidovo chování je proměnlivé v závislosti na tom, kdo je aktuálně na postu vychovatele. Většinou se snaží být tím, kdo si myslí, že má otěže v rukou a pokud mu dospělí dost důrazně nedá najevo, že si do toho nechce nechat mluvit, tak dokáže být nepříjemným a rozhodně by si svými projevy říkal o umístění do zařízení s pevným režimem. Je to dítě, které je poměrně inteligentní a navíc fyzicky disponované k tomu, aby se stal tichým leaderem skupiny, ne ovšem po boku těch, kteří by byli alespoň přibližně na stejné úrovni. To se okamžitě stahuje z boje. Jeho zvláštní vztah k roli kápa se projevuje i ve vztahu k ženám vychovatelkám, kterým projevuje svou přízeň dost nepochopitelným, agresivním a vulgárním způsobem. Podobně ke klukům ve skupině. Pod dozorem dospělého je to ťuťka, které záleží na vnějším profilu, ale za zády je to šikanista jako hrom. Ve vztahu k dospělým jde o to, s kým jedná. Ale téměř u všech má problémy s komentářem a přidržími poznámkami a snahou mít poslední slovo i když si nadělá do svého. Jinak otevřeně proti programu nevystupuje.

David má potíže se svou obezitou, tady se však kvůli tomu nedostal do nějakého konfliktu s dospělým. Jakýs takýs pohyb má, díky své postavě je dobrým brankářem, ale co se týče techniky a rychlosti, tak tam je spíše podprůměrný. On to však vidí jinak.

Stydí se za svou postavu.

Docela se snažil projevit i výtvarně, ale zabrzdila ho v tom jeho lenost. Svým založením je lenivý a musí se do činností tlačit.

Na své věci si umí dát pozor, opět ale pod tlakem dospělého.

Po celou dobu pobytu se za ním nikdo nevypravil, David sám tvrdí, že se mu zde líbí a že se sem stejně chce vrátit a zpátky domu se mu nechce.

Jinak s ním nejsou nějaké problémy, mnoho napomenutí zde nenasbíral, ale je to možná i z důvodů těch, že má neustále za zády dospělého a nějaký program.

S matkou či s babičkou udržuje tel. kontakt. Na adresu otce mluvil dost

nevybíravě, nechtěl se s ním ani setkat v případě, že by se za ním otec vypravil. Zájmově se zatím neprojevuje nijak.

Rozhovor 1 (prováděný před nástupem do DDÚ)

Otázky pro zákonné zástupce:

1) Jaké důvody vás přinutily k nastoupení dítěte k dobrovolnému pobytu?
S Davidem mám problémy už dlouho- odmítá mě poslouchat, je na mě sprostý, ubližuje svému malému bráčkovi. Taky se hodně trápíme s jídlem- odmítá mě poslouchat a hodně se doma přejídá.

2) Zkoušeli jste i jiné možnosti, jak vaše problémy s dcerou/ synem řešit?
Jaké?

David byl v psychiatrické léčebně, ale mám pocit, že jeho chování po návratu bylo ještě horší než před pobyttem. Také byl v ozdravovně, ale tam se spíš řešil jeho problém s tloušťkou. Ale David tam odmítal spolupracovat, takže neměl téměř žádné výsledky.

3) Co od dobrovolného pobytu očekáváte?
Že alespoň trochu změní své chování a začne mě trochu poslouchat. Taky bych měla radost, kdyby přestal ubližovat svému bráčkovi.

4) Stručně popište vaši rodinou situaci:
Žiji sama s klukama a mou matkou, s otcem se David nevídá.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Víš jaké důvody vedly k nastoupení k dobrovolnému pobytu?

Nerespektuju autoritu, jsem drzý a prej šikanuju ostatní děti, ale to jsou kecy. Taky protože jsem moc tlustej.

2) Myslíš, že se něco po tomto pobytu změní?

Nemyslím, ale vim, že se asi nic nezmění. Tenhle pobyt mi přijde naprostá blbost a ukazuje na neschopnost mojí matky poradit si se mnou..

3) Stručně popiš vaši rodinou situaci:

Mam mladšího bratra - je to mámy mazánek, bydlí s námi babička a občas mámy přítel. Táta buď sedí a nebo pracuje na tom, aby zas šel sedět - je to debil. Už jsem ho asi šest let neviděl.

Rozhovor 2 (prováděný cca měsíc potom, co byl klient zpátky doma)

Otázky pro zákonného zástupce:

1) Splnil dobrovolný pobyt to, co jsem od něj očekával?

Po pravdě nesplnil, David je pořád stejnej a já už jednala s kurátorkou o možnosti předběžného opatření. Už nevím, co s nim dál a mam pocit, že bych to sama nezvládla. David nemá žádné hranice a já nemam páku, která by na něj platila.

2) Změnilo se u nás doma něco? A co?

První den se David snažil, ale pak mi vpálil, ať se moc neraduju, že je pořád stejnej a jinej nebude. Všechno už je zas stejný jako dřív.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Jak jsem pobyt v DDÚ zvládal?

Pohoda- měl jsem to tam na háku. Jak děti tak vychovatele, takže to bylo v klidu. Jinak mě to tam docela bavilo- rozhodně lepší než doma.

2) Co se u nás doma po mém návratu změnilo?

Nic.

3) Ovlivnil mě nějakým způsobem pobyt v DDÚ?

Ne.

Resumé

David byl od začátku pro většinu vychovatelů velmi tvrdým oříškem, za což mohla i jeho poměrně vysoká inteligence a sociální zdatnost. Velký problém byly jeho vztahy k ostatním dětem, které měl tendence neustále šikanovat. Svým suverénním a hraničním chováním zakrýval svou nejistotu. Překvapivé bylo, že matka se o Davida během pobytu téměř nezajímala, evidentně se jí Davidovo absencí v rodině velmi ulevilo. Jediné informace kvůli kterým volala soc. pracovníci, byly dotazy, zda už David zhubnul. Vysvětlení, že se

samořejmě snažíme jeho stravování mít pod kontrolou, ale bohužel nejsme zařízení k tomu určené, se jí trochu dotklo. Přesto David během DP zhubnul téměř 12 kilo, z čehož měl obrovskou radost. Už od začátku bylo jasné, že DP se Davidovo problémy s respektováním autority a sklony k šikanování ostatních pravděpodobně nezlepší. David je velmi inteligentní a ví, kam až může zajít- neustále zkouší hranice. Je velmi pravděpodobné, že matka o PO opravdu zažádá a David skončí v ústavní výchově- v jeho případě s největší pravděpodobností v nějakém dětském domově se školou.

6. 7. Případová studie č.7 : Karel

Rodinná a osobní anamnéza

Karel (15 let) žije s rodiči. S rodiči vychází dobře, lépe asi s matkou, otec je přísnější. Sám jejich výchovu hodnotí jako mírnou. Matka se jeví ochranně, synovi prohršky vnímá jako drobné (i když sám chlapec se přiznal, že zase takový svatoušek není). Má šest polorodých sourozenců - pět sester a bratra. Vídá se jen s dětmi matky (dvě starší sestry - okolo dvaceti let, žijí samy), s dětmi s otcovy strany v kontaktu nejsou. Nyní je v rodině jediným dítětem.

Chodí do deváté třídy ZŠ. Ve škole neomluvené hodiny, zejména díky dvoudennímu útěku minulý týden, ale objevují se i dříve. Místo školy se poflakuje s přítelkyní, kvůli které i utekl. Prospěch nevalný - v pololetí několik čtyřek. Hlásí se na automechanika a sanitáře.

Karel hraje extraligu v hokejbale, každou sobotu má zápas. Dále hraje hokej, poslouchá hudbu, tancuje. V současné době je jeho největším zájmem přítelkyně Zdena.

Kouří více než krabičku cigaret denně asi 5 let, zhruba 1x měsíčně THC s kamarády, naposledy v pátek. Užívá s kamarády, sám si nekupuje. Alkohol v hojně míře, poslední měsíc denně 1/2l Bechera. Pije hlavně tvrdý alkohol, pivo a víno ne. Podle všeho má docela výdrž, prý nebývá opilý (pokud to není v kombinaci s THC). Dříve pil víkendově (pá, so i ne), většinou doma, do podniků nechodí. Rodiče o tom neví. Peníze dostával od nich, neměli zavedené pravidelné kapesné

- dali mu peníze, když je potřeboval.

Ostatní drogy neguje.

Důvody nástupu k DP

Výchovné problémy se objevily spolu s přítelkyní Zdenou. Chodili za školu, pili alkohol... Zdena byla asi před měsícem umístěna do DDÚ Praha 4 - nepřiměřené tresty ze strany matky, která ji již nechce mít v péči. V poslední době sice žila u babičky, ta jí však vztah s Karlem netolerovala. Dívce je 13 let, proto hrozilo i trestní stíhání pro pohlavní zneužití, Zdena však přiznala, že zapřela svůj věk (Karel nebyl její první chlapec). Po umístění do DDÚ dívka 2x utekla a vždy vyhledala Karla, ten s ní podruhé na dva dny utekl z domova. Na útěku se vloupali do chaty dívčina příbuzného, což nyní vyšetřuje PČR. Také zastavil občanku, kterou matka ještě nestihla vyplatit zpět.

Karel je psychicky dost labilní, přiznává sebevražedné tendence, zejména v opilosti. Je velmi vázán na svou přítelkyni, neví, jak by zvládl rozchod. Karel o umístění u nás požádal sám, v současné době to vidí jako jedinou možnost. Zdena mu mimo jiné vyčítá to, že ona je v ústavu a on doma. Dále předpokládá, že když bude zde, nebude za ním utíkat a pobyt v zařízení lépe zvládne.

Průběh pobytu

Vzhledem k tomu, že Karel po třech dnech v DDÚ utekl a dobrovolný pobyt byl ukončen, tak nejsou dostupné žádné závěrečné zprávy. Pro uvedení do situace příkládám denní hodnocení vychovatelů popisující Karlovo chování po nastoupení k DP.

1. den

Nově příchozí Karel vytvořil nepříjemnou dvojici s Martinem, se kterým se již několik let zná ze školy. Oba se chovají jako kdyby jim patřil svět. Karel je arogantní, nezná co je to respekt k dospělým, obzvláště pokud jsou mladší. Co se týká práce v hodinách (alespoň v mých), tak má jak se říká vše na „háčku“. Hlavní motto je „prostě si to odsedět a co nejmíň makat“. Jeho poznámky jsou pouze drzé, ani špetkou to nezavání vtipností, jak se snaží prezentovat.

Připojuji se ke kolegyni, že tento DP zde nemá co dělat. Pouze se mu podaří rozdivočít ostatní děti s velkou podporou Martina.

Karel byl na dramaterapii mírně přidržený na kolegu a Martin ho podporoval. Pak se zklidnil a večer ukázal, že hraje velmi dobře florbal. Před hodnocením se netajil tím, že chce ukončit dobrovolný pobyt. Otázkou je, zda v jeho případě má DP vůbec nějaký smysl a zda nebude mít akorát negativní vliv na ostatní děti.

2. den

Dnes společně s Martinem dostal START za kouření na pozemku DÚ. Evidentně ho to vůbec netrápilo, pouze to komentoval slovy, ať se nebojím, že ho tu stejně dlouho mít nebudeme.

3. den

Karel dostal dnes START i ode mne, a to za drzost k učiteli. Když jsem všechny děti, stojící na chodbě, podruhé upozorňovala na začátek vyučovací hodiny, pojmenoval mě Karel "gumou". Nesmírně se u toho bavil, nicméně takovou odvahu, aby mi to zopakoval do očí, už neměl. Jeho 2 dny u nás znamenají totální rozhození zbylé dětské komunity a dle mého názoru tu takový „machýrek“ bez respektu a zásad správného chování nemá na DP co dělat!

Karel dnes po večeri utekl z pozemku DDÚ. Chtěl s sebou stáhnout i Martina, toho jsem však měl u sebe. Útěk nahlášen PČR a informování Karlovi rodiče.

Rozhovor 1 (prováděný před nástupem do DDÚ)

Otázky pro zákonné zástupce:

1) Jaké důvody vás přinutily k nastoupení dítěte k dobrovolnému pobytu?
Nevěděla jsem si už s Kájou rady- od té doby, co se zamiloval, se chová jak blázen. Vůbec ho poslední dobou nepoznávám a mám strach, aby si něco neudělal. Kája mě, o to aby mohl jít k vám poprosil sám.

2) Zkoušeli jste i jiné možnosti, jak vaše problémy s dcerou/ synem řešit?
Jaké?

Navštěvovali jsme psycholožku, ta nás však odkázala na psychiatrii, kam Kája odmítl jít.

3) Co od dobrovolného pobytu očekáváte?

Třeba se mu u vás rozsvítí a přestane se chovat jako blázen. Taky si myslím, že by u vás mohl přijít na jiné myšlenky než je ta holka.

4) Stručně popište vaši rodinou situaci:

Žijem s manželem spolu a Kája je momentálně jediné dítě, které s námi bydlí doma. Jinak má ještě šest nevlastních sourozenců.

Otázky pro klienta dobrovolného pobytu:

1) Víš jaké důvody vedly k nastoupení k dobrovolnému pobytu?

O pobyt jsem požádal sám kvůli Zdeně, aby jí nebylo líto, že je v ústavu. Slíbil jsem, že jí vždycky podržím. Kdyby ale náš vztah všichni tak neřešili, tak to vůbec takhle nemuselo dopadnout.

2) Myslíš, že se něco po tomto pobytu změní?

Jako jestli myslíte, že tady na Zdenu zapomenou a rozejdu se sní, tak to rozhodně ne. Slíbili jsme si, že se nikdy neopustíme.

3) Stručně popiš vaši rodinou situaci

Žiju s matkou a otcem. Mam ještě nevlastní sourozence.

Část dotazníku určená k vyplnění po ukončení k DP není k dispozici, protože po ukončení DP po útěku Karla už rodiče s DDÚ odmítli spolupracovat s tím, že si problémy se synem zvládnou vyřešit sami.

Resumé

Už od začátku bylo jasné, že Karel nemá v DDÚ na DP co dělat, což se nám v dalších dnech potvrdilo. Pro Karla není DP řešením jeho problémů, které vyžadují spíše odbornou lékařskou pomoc. Tato domněnka se nám potvrdila, po informaci matky, že Karel se asi týden po ukončení DP pokusil o sebevraždu, pravděpodobně demonstrativního rázu. Momentálně je hospitalizován v psychiatrické léčebně.

7. Ověření hypotézy a odpovědi na výzkumné otázky

7. 1. Ověření hypotézy:

Absolvování dobrovolného pobytu v Dětském diagnostickém ústavu v Dobřichovicích v nadpoloviční většině případů nevyřeší výchovné problémy, kvůli kterým klienti k dobrovolnému pobytu nastoupili.

Výše uvedená hypotéza se mi v mé práci potvrdila. Ze sedmi dobrovolných pobytů, které byly předmětem mého sledování můžeme jako vyloženě úspěšné označit pouze dva- jedná se o Nikolu a Renatu. V ostatních případech je prognóza dětí velmi nejistá, jedem z nich už má dokonce nařízeno soudem předběžné opatření (Jan). Faktem však zůstává, že i kdyby byl úspěšný pouze jeden pobyt z deseti, tak to za to určitě stojí. Je možné, že pokud by se v případě Nikoly a Renaty rodiče pro řešení jejich problémů dobrovolným pobytom nerozhodly, mohly dívky skončit rovnou v ústavní výchově.

7. 2. Výzkumné otázky

1. Jaké jsou nejčastější důvody, které vedou rodiče k umístění dítěte do DDÚ na dobrovolný pobyt?

Z výše uvedených případových studií mi vyšlo najevo, že nejčastějším a hlavním důvodem k umístění dítěte do DDÚ na dobrovolný pobyt vede rodiče jednoznačně záškoláctví jejich dítěte. Záškoláctví se neobjevilo snad jen v případě Davida. Následují pak drobné krádeže, lhaní doma, experimenty s návykovými látkami a šikana.

2. Co rodiče dětí od DP očekávají?

Z rozhovorů s rodiči jsem usoudila, že se často k dobrovolnému pobytu upínají jako k poslední šanci v řešení výchovných problémů jejich dítěte. Ve své zoufalé situaci si pak často slibují od pobytu vyřešení všech jejich problémů. Neuvědomují si však, že vyřešení výchovných problémů není otázkou dvouměsíčního pobytu v DDÚ, ale změnou jak přístupu k výchově dítěte, tak i k

hledání a pochopení příčin, které jejich dítě k danému chování vedly. Většině rodičů tento fakt dojde během dobrovolného pobytu, některým však nikdy. V takovém případě dobrovolný pobyt nemůže jejich problém vyřešit.

3. Je pro samotné děti dobrovolný pobyt důvodem, aby změnilly své chování a nebo se k postupné změně alespoň nastartovaly?

Zde není odpověď zcela jasná. Je jisté, že v případě Renaty a Nikoly tato změna v jejich myšlení a náhledu na své dosavadní chování zcela jistě nastala. V některých ostatních případech je to diskutabilní - jde hlavně o to, že můj rozhovor s dětmi následoval relativně krátkou dobu (cca. 1 měsíc) po ukončení dobrovolného pobytu, takže jejich odpovědi nejsou relevantní. Naopak v případě Davida, Jana a Karla si troufám tvrdit, že dobrovolný pobyt zcela jistě nepřispěl k vytvoření náhledu na své vlastní chování ani k pokusům na tomto svém chování něco měnit.

Závěr

Dříve než jsem začala tuto diplomovou práci psát, měla jsem sama určité pochybnosti o významu a smyslu dobrovolných pobytů vůbec. Přestože se má hypotéza v této práci potvrdila, musela jsem však na dobrovolné pobyty jako takové názor změnit. I když ze závěrů diplomové práce vyplývá, že dobrovolné pobyty v Diagnostickém ústavu Dobřichovice v daném sledovaném období byly spíše neúspěšné, přesto jsem osobně dospěla k názoru, že i kdyby měl být úspěšný pouze jeden pobyt z deseti tím, že by pomohl řešit problémy v rodině a předešlo by se tak ústavní výchově u daného jedince, tak to za to určitě stojí a takový pobyt má význam.

Současně jsem se při studiu podkladových materiálů i při psaní této práce utvrdila v domněnce, že ve většině případů stojí za výchovnými problémy u dětí rodina, a proto změna nemůže nastat jen u dítěte, ale je nutné, aby proběhla změna i v přístupu celé rodiny a okolí. V dnešní uspěchané době, kdy lidé často řeší výčitky svědomí z toho, že na své děti nemají čas tím, že je zahrnují penězi a dárky, přestávají mít pro děti smysl základní hodnoty jako je vztah a respekt k ostatním lidem, slušné chování, apod. Otázkou zůstává, jakým směrem se tento trend bude ubírat dále.

Myslím, že tato práce mi velmi pomohla v ujasnění a utříbení některých názorů i k získání nových teoretických i praktických poznatků, které využiji v budoucnosti při vykonávání svého povolání.

Seznam použitých zdrojů a literatury:

- Presl, J.: Drogová závislost. Medika, Praha 1994. ISBN 80-85800-18-7
- Vágnerová, M.: Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání. Karolinum, Praha 2005. ISBN 80-246-0956-8
- Janský, Pavel: Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních. Gaudeamus, Hradec Králové 2004. ISBN 80-7041-114-7
- Jedlička, R. a kol.: Děti a mládež v obtížných životních situacích. Themis, Praha 2004. ISBN 80-7312-038-0
- Vágnerová, M.: Poruchy adaptace. Technická univerzita v Liberci, Liberec 1995. ISBN 80-7083-177-4
- MATĚJČEK, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Psychiatrické centrum Praha, 1994a, s. 196 – 208. ISBN 80-85824-06-X.
- MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994b, s. 21 – 24. ISBN 80- 85282-83-6.
- BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J. *Organizace náhradní rodinné péče*. In Matějček, Z. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, s. 31. ISBN 80-7178-304-8.
- ČERMÁK, I. *Agrese, osobnost a vztah k vlastnímu já*. In Čermák, I., Hřebíčková, M., Macek, P. (eds.) *aj. Agrese, identita, osobnost*. Tišnov: Scan, 2003, s. 23-56. ISBN 80- 86620-06-9.
- VOJTOVÁ, V., *Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*, 1. vyd., Brno: Masarykova Univerzita, 2004. ISBN 80-210-3532-3.
- VOJTOVÁ, V., *Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*, 2.vyd., Brno: Paido 2008. ISBN 978-80-210-4573-6.
- VOJTOVÁ, V., *Úvod do etopedie*, Brno: Paido 2008. ISBN 978-80-7315-166-9.

- VÁGNEROVÁ, M., Psychopatologie pro pomáhající profese, 3. vyd., Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- VAĎUROVÁ, H., MÜHLPACHER, P., Kvalita života. Teoretická a metodologická východiska, Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3754-7.
- PIPEKOVÁ, J., Kapitoly ze speciální pedagogiky, 2. vyd., Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.
- MÜHLPACHER, P., Sociální patologie, Brno: Masarykova univerzita Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-210-2511-5.
- HELUS, Z., Sociální psychologie pro pedagogy. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978- 80-247-1168-3.
- Martina Zlatníková , Kvalita života jedince s poruchou chování, bakalářská práce, Masarykova univerzita, Brno 2009
- Mgr. Tomáš Slezák, Obraz Já (sebepojetí) ve skupinové dynamice vrstevníků, diplomová práce 2009, Pražská škola psychosociálních studií
- Zákon č.109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovných opatřeních ve věznicích a o preventivně výchovných opatřeních ve školských zařízeních a o preventivně výchovných opatřeních ve věznicích
- Vnitřní řád DÚ Dobřichovice.
- MŠMT. *Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008* [online]. Vystaveno 2005 [cit. 2009 - 08 - 21]. Dostupné z: http://aplikace.msmt.cz/HTM/MBSTRATEGIE2005_2008web.htm.

Seznam příloh:

- 1) *Týdenní plány s denním programem (6 stran)*
- 2) *Dohoda mezi DDÚ a zákonnými zástupci o dobrovolném pobytu klienta (2 strany)*
- 3) *Osnova zprávy vychovatelů – hodnocení klienta (2 strany)*